

RAAP BELGIË – RAPPORT 1113

EINDVERSLAG

Laat- en postmiddeleeuwse sporen
aan de Schouwburg te Kortrijk

[EINDVERSLAG]

Opgraving – 2024H175

[COLOFON]

[TITEL]: Laat- en postmiddeleeuwse sporen aan de Schouwburg te Kortrijk
Eindverslag
Opgraving – 2024H175

[VERSIE] 08/01/2026

[AUTEUR(S)] G. Thomas, A. van den Dorpel, N. Vanholme, S. Barbaix

[PROJECTLEIDER] N. Vanholme

[KAARTVERVAARDIGING] E. Vanbrabant, G. Thomas, N. Heidbüchel

[TERREINWERK] A. van den Dorpel, S. Barbaix, J. Calis, B. Lannoy, A. Greeve, G. Thomas, E. Vanbrabant

[MATERIAALDETERMINATIE] A. van den Dorpel, G. Thomas

[RAAPPROJECT] KOSCH02

[ERKEND ARCHEOLOOG] RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)

[BEWAARPLAATS DOCUMENTATIE] RAAP België BV, Begoniastraat 13, 9810 Eke

[BEVOEGD GEZAG] Agentschap Onroerend Erfgoed

RAAP België BV
Begoniastraat 13
9810 Eke
Telefoon 09/311 56 20
E-mail: raap@raap.be
Website: www.raap.be

© RAAP België BV, 2026

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

SAMENVATTING

RAAP België voerde een opgraving uit in het plangebied de Schouwburg te Kortrijk. Dit gebeurde in functie van het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen. Het onderzoek kadert in een project waarbij de renovatie en uitbreiding van de Schouwburg wordt gerealiseerd.

Conform het nieuwe Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 diende bij de stedenbouwkundige vergunningsaanvraag een bekrachtigde archeologienota te worden aangeleverd. Hierin werd een archeologische opgraving geadviseerd. De opgraving vond plaats in 3 fases: Fase 1 – Zuidelijke zone: 26/08/2024 t.e.m. 30/08/2024, Fase 2 – Noordelijke zone: 4/09/2024 t.e.m. 6/08/2024, Fase 3 – niveau -1,6m: 28/10/2024. Het doel van de archeologische opgraving was de informatie uit het bodemarchief in de vorm van een archeologisch ensemble te behouden en te ontsluiten door sporen en artefacten vrij te leggen, te registreren en te onderzoeken.

Ondanks de vele verstoringen door 20ste-eeuwse structuren, leverde de opgraving resten op vanaf de 14de eeuw tot het einde van de 19de eeuw. Er werden geen oudere pre-stedelijke sporen aangetroffen. De resten boden een inkijk op verschillende gebruiksfases van dit bouwblok: van achtererven van stedelijke huizen tot rechtbank.

In het plangebied werden, net als bij de opgravingen van 1994 op het Schouwburgplein, verschillende laatmiddeleeuwse sporen aangetroffen. Deze dateren hoofdzakelijk uit de periode 1300–1450 en bestaan voornamelijk uit afvalkuilen en -lagen, geconcentreerd op twee locaties. Ondanks latere verstoringen bieden zij een waardevolle kijk in de laatmiddeleeuwse situatie op deze locatie. Te vermelden zijn een brand- en nivelleringslaag, mogelijk te koppelen aan de stadsbrand van 1382, en een baksteen waterput. De resultaten sluiten goed aan bij de door regio-specialist Ph. Despriet onderscheiden periodes I–III (1250–1538).

Voor de nieuwe tijd (1500–1800), en meer specifiek de periode van het tweede Kapucinessenklooster (1668–1786) zijn nauwelijks archeologische sporen aangetroffen, met uitzondering van een bakstenen afvalput en citerne. Vermoedelijk bleef de laatmiddeleeuwse tuinzone grotendeels behouden wat de afwezigheid van tastbare sporen kan verklaren. Daarnaast is de kans groot dat andere resten uit deze periode later werden weggegraven.

Uit de periode van het derde Kapucinessenklooster en de Rechtbank van Eerste Aanleg (1790–1911) zijn wel muurresten en vloeren bewaard gebleven, die goed overeenkomen met historische kaarten. Een grote citerne kan eveneens in deze fase worden geplaatst en past binnen het rechtbankcomplex. Veel van dit muurwerk werd later opnieuw verstoord door 20ste-eeuwse graafwerken.

De nieuwste tijd (na 1900) wordt gekenmerkt door muren, kelders en manshoge rioleringen die aanzienlijke verstoringen aan oudere sporen veroorzaakten, vooral in het centrum en noorden van het plangebied.

Het mag duidelijk zijn dat tussen de vele recente structuren alsnog oudere resten werden aangetroffen die een bijdrage leverden aan de kennis over het voormalige woonblok ter hoogte van de Schouwburg.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting.....	2
Inhoudsopgave	3
1 Inleiding	6
1.1 Administratieve gegevens	6
1.2 Archeologische traject	8
1.2.1 De bureaustudie (archeologienota ID23758).....	8
1.2.2 Het vooronderzoek door middel van proefputten (nota ID25329).....	9
1.3 Onderzoeksopdracht.....	10
1.4 Geplande bodemingrepen.....	11
1.5 Randvoorwaarden.....	12
2 Onderzoeksmethodiek	13
2.1 Veldwerk.....	13
2.2 Afwijkende onderzoeksmethodiek	14
2.3 Technische specificaties gebruikt materiaal.....	14
2.4 Terreinorganisatie	15
2.5 Wetenschappelijke begeleiding en advisering.....	16
3 Historiek.....	17
3.1 Algemene historiek van Kortrijk: Romeinse periode tot de 18 ^{de} eeuw	17
3.2 Algemene historiek van het plangebied op basis van historisch kaartmateriaal en bronnen.....	19
3.2.1 Kaart van Sanderus	19
3.2.2 Het klooster van de Kapucinessen in de Doorniksestraat en de Hazelaarskapel	20
3.2.3 Primitief Kadaster (1830-1834).....	22
3.2.4 De Stadsschouwburg	24
4 Archeologie: Onderzoek aan het Schouwburgplein in 1993	25
5 Stratigrafie van het terrein.....	27
5.1 Methodologie	27
5.2 Aardkundige opbouw.....	28
5.3 Een cultuurlaag.....	28
5.1 Stratigrafie van het plangebied.....	31
6 Beschrijving van de archeologische sporen.....	32
6.1 Algemene inleiding	32

6.2	Sporen uit de late middeleeuwen	35
6.2.1	Inleiding	35
6.2.2	Cultuurlaag S68/S69 (?) en S103 en S151.....	35
6.2.3	Laatmiddeleeuwse pakketten en kuilen (profiel 105).....	37
6.2.4	Een concentratie laatmiddeleeuwse kuilen en lagen.....	38
6.3	Laat- en postmiddeleeuwse bakstenen putten	42
6.3.1	Een laatmiddeleeuwse bakstenen waterput	42
6.3.2	Een 15 ^{de} /17 ^{de} -eeuwse citerne	44
6.3.3	Een postmiddeleeuwse afvalput.....	45
6.3.4	Conclusie	50
6.4	17 ^{de} - tot 19 ^{de} -eeuwse sporen.....	51
6.4.1	Algemeen	51
6.4.2	Diepe kuilen en pakketten	51
6.4.3	Kelders en muren uit de late 18 ^{de} en 19 ^{de} eeuw	54
6.4.4	De citerne	59
6.5	20 ^{ste} -eeuwse sporen: muren en kelders.....	64
7	Beschrijving van de vondsten	67
8	Beschrijving van de stalen	68
8.1	Beschrijving van de analysemethoden en -technieken.....	68
8.2	Resultaten.....	68
8.2.1	Zeefstalen.....	68
8.2.2	Waardering van de botanische macroresten baksteenstructuur S60.....	69
9	Interpretatie en datering van de site	70
9.1	Inleiding.....	70
9.2	De late middeleeuwen	70
9.3	De nieuwe tijd	71
9.3.1	Bewoningsfases (1500-1668) en het 2 ^{de} klooster van de Kapucinessen (1668-1786).....	71
9.3.2	Het 3 ^{de} klooster van de Kapucinessen en de Rechtbank van Eerste Aanleg (1790-1911)	71
9.4	De Nieuwste tijd	74
10	Synthese	75
11	Bewaring van het archeologisch ensemble.....	76
12	Bibliografie.....	77
13	Bijlages.....	79

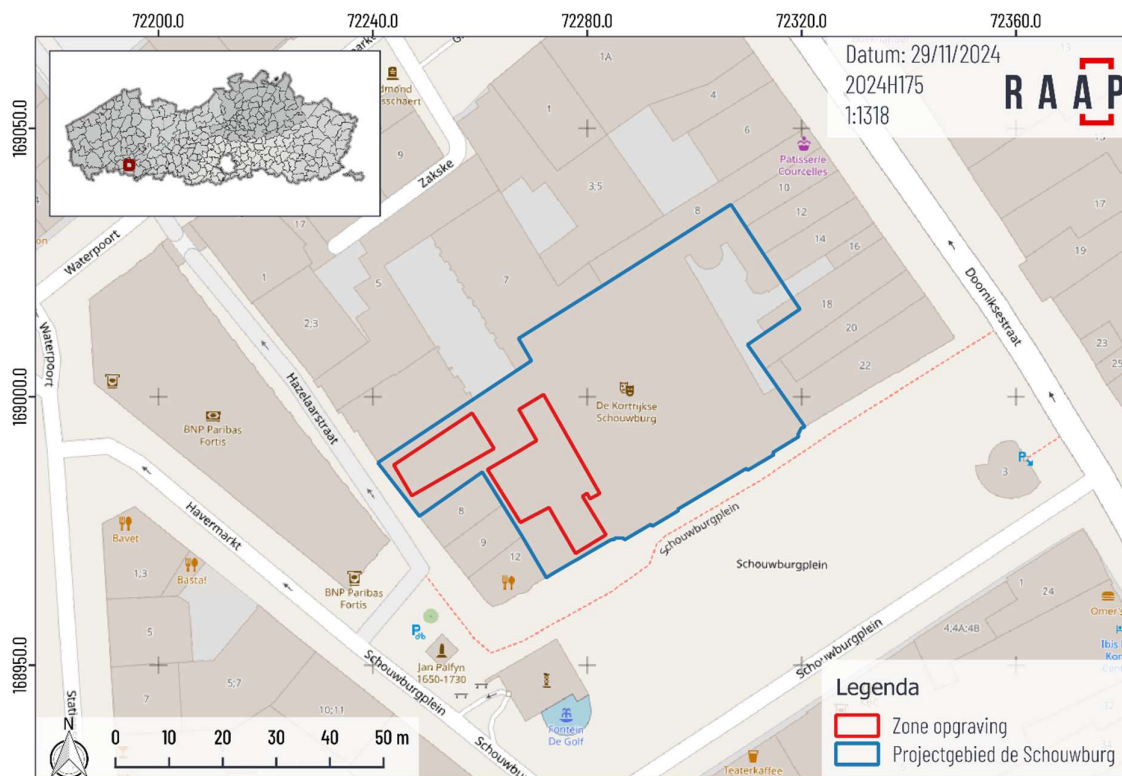
1 INLEIDING

1.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

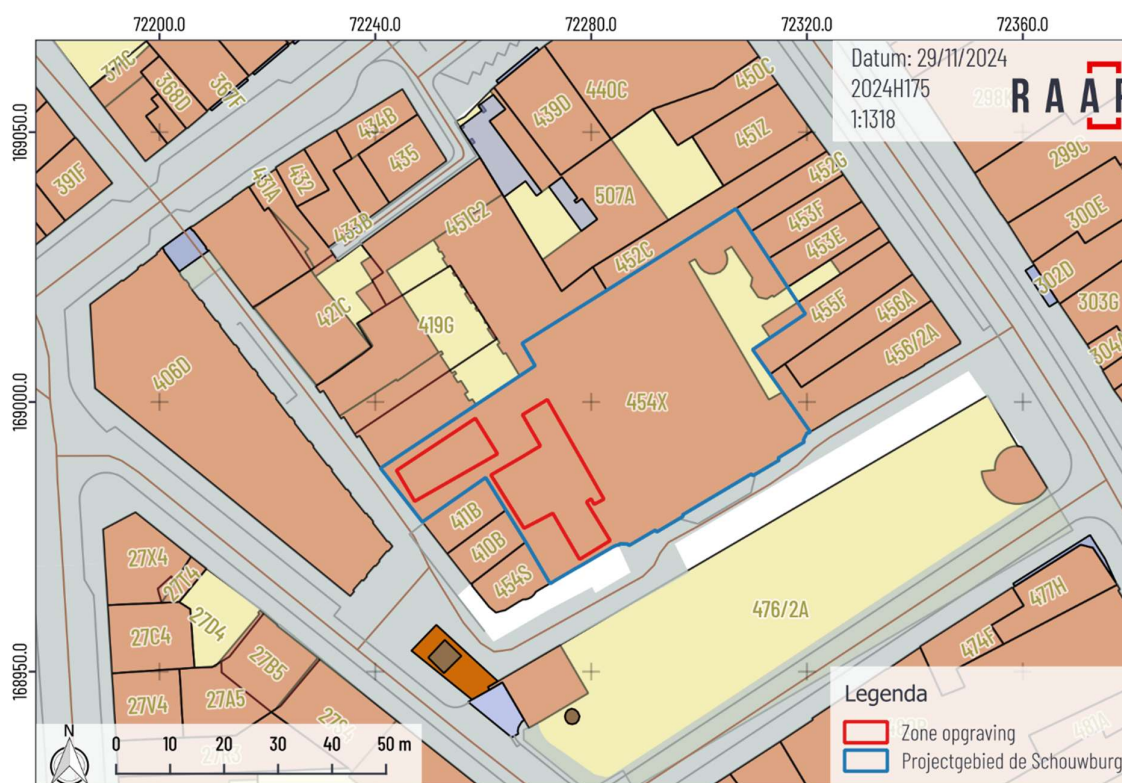
Projectcodes agentschap Onroerend Erfgoed ¹ :	2024H175		
Projectcode Opgraving			
Onderzoekskader	Opstellen van een eindrapport in functie van een vergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen		
Erkend archeoloog	RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)		
Naam plangebied	Schouwburg		
Adres	Schouwburg 14		
Deelgemeente/gemeente	Kortrijk		
Provincie	West-Vlaanderen		
Kadastrale gegevens	Afdeling 1, sectie G, 454X		
Oppervlakte betrokken percelen	2749,44m ²		
Oppervlakte plangebied	2683m ²		
Oppervlakte geplande bodemingrepen	915m ²		
Periode veldwerk	Fase 1 – Zuidelijke zone: 26/08/2024 t.e.m. 30/08/2024 Fase 2 – Noordelijke zone: 4/09/2024 t.e.m. 6/08/2024 Fase 3 – Zone waterput: 28/10/2024		
Bodemtype	OB (Antropogene gronden)/zandleem		
Bounding box in Lambert-coördinaten:	zuidwest : noordoost:	X: 72272.43 X: 72306.83	Y: 168966.33 Y: 169035.82

Tabel 1. Administratieve gegevens.

¹ Voor elke fase van vooronderzoek is een projectcode bekomen bij het agentschap Onroerend Erfgoed. Die projectcode is aangebracht op alle documenten van het vooronderzoek, de registratie, de verpakking van vondstenmateriaal en de verpakking van stalen.

Figuur 1. Topografische kaart met projectie van het plangebied en onderzochte zones (OPENSTREETMAP, 2025).

Figuur 2. Projectie van het plangebied en onderzochte zones op de GRB (AGIV, 2025)

1.2 ARCHEOLOGISCHE TRAJECT

Voorafgaand aan het archeologisch onderzoek werd een bureaustudie en een vooronderzoek uitgevoerd door middel van proefputten om een inschatting te maken over de aanwezigheid van archeologie. Hieronder volgt kort een samenvatting van beide onderzoeken.

1.2.1 De bureaustudie (archeologienota ID23758)²

Het plangebied is gelegen in de vastgestelde archeologische zone van het centrum van Kortrijk en maakt deel uit van de Stadschouwburg aan het Schouwburgplein.

Het plangebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 19,51 en 19,90m+TAW. Hierbij is de zuidelijke zone hoger gelegen dan de westelijke, noordelijke en oostelijke zone. Ten noorden van het plangebied is de lager gelegen rivier, genaamd de Leie aanwezig. Het plangebied zelf ligt op een hoger gelegen zone op korte afstand (ca. 360m) van deze rivier. Vermoedelijk is het plangebied, gezien de ligging in het historisch centrum van Kortrijk, antropogeen opgehoogd. Dit kan bevestigd worden door te kijken naar profielen die zijn aangelegd tijdens archeologische onderzoeken in de omgeving. Wanneer de ruimere omgeving rondom het plangebied wordt bekeken, is duidelijk dat het plangebied zich bevindt op de overgangszone van een hoger gelegen rug naar het dal van de Leie. Deze rug is gelegen op een hoogte tussen ca. 30 en 75m+TAW en heeft een oost-west oriëntatie. Ten noorden van het plangebied is een lager gelegen valleizone aanwezig (ca. 12m+TAW). Deze zone omvat de Leie en de Leiearm. Waarschijnlijk heeft het plangebied dan ook gunstige vestigingscondities gekend voor bewoning in de steentijd. Echter, gelet op de ligging in het historisch stadscentrum van Kortrijk, is de kans zeer groot dat de relevante archeologische niveaus voor het aantreffen van steentijdvindplaatsen reeds verstoord gaan zijn. Hierdoor is de verwachting voor sites uit de steentijd dan ook laag te noemen.

Gelet op onderzoeken uit de omgeving kon geconcludeerd worden dat op korte afstand van het plangebied voornamelijk sporen werden aangetroffen vanaf de late middeleeuwen. Hierdoor was de verwachting voor sites vanaf de late middeleeuwen dan ook hoog te noemen. Ook valt het westelijke gedeelte van het plangebied binnen een CAI-locatie. Hierbij gaat het om een molen uit de late middeleeuwen. Kijkend naar historisch kaartmateriaal kan geconcludeerd worden dat het plangebied reeds in de late middeleeuwen (deels) bebouwd was. Deze bebouwing situeerde zich langs de huidige en toenmalige straat zijdes. Het centrale deel van het plangebied is gelegen in de tuinzones van deze voormalige bebouwing.

Op historisch kaartmateriaal (Ferrariskaart) is tevens te zien dat er ofwel net binnen, ofwel net buiten het plangebied twee religieuze gebouwen aanwezig waren. Het gaat hier allicht om het Kapucinessenklooster dat er tussen 1668-1797 gevestigd was. Het plangebied ligt, volgens het historische kaartmateriaal, (gedeeltelijk) in de tuinen van deze kloosters. In deze tuinen werd soms ook begraven, evenals in de potentiële kapellen. Er konden dus begravingen aanwezig zijn binnen het plangebied. Bij (eventueel) vervolgonderzoek diende hier rekening mee gehouden te worden. Ten zuiden van het plangebied stond tot 1944 de in oorsprong 15de-eeuwse, uitgebreid in de 16de eeuw, Lakenhalle (ook wel de Grote Halle genaamd).

In 1944 werd de Lakenhalle verwoest tijdens een bombardement. Na de afbraak van de restanten van deze hallen ontstond het huidige schouwburgplein. Gelet op de voormalige aanwezigheid van deze Lakenhalle net ten zuiden van het plangebied, en daarmee de waarschijnlijke aanwezigheid van handelaren/ambachtslieden, was het mogelijk dat er binnen het plangebied bebouwing, sporen en structuren aanwezig waren die te relateren zijn aan handel/artisanale activiteiten. Gelet op de CAI-locaties die binnen het historisch centrum van Kortrijk te vinden zijn, was er een archeologisch potentieel vanaf de Romeinse periode. Het ontbreken van sites uit de metaaltijden in de omgeving zorgt ervoor dat er een matige verwachting voor sites uit deze periode is: de landschappelijke ligging is daarvoor immers gunstig.

Op basis van bovenstaande gegevens was er een hoge archeologische verwachting toe te schrijven voor sites vanaf de Romeinse tijd, met een verhoogd potentieel vanaf de late middeleeuwen. Wat betreft de metaaltijden is er eerder een matige verwachting. De verwachting voor sites uit de steentijd is laag te noemen gezien de gebruiksevolutie van het terrein.

² VAN BAAL ET AL., 2022, 58-59; <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/23758>

1.2.2 Het vooronderzoek door middel van proefputten (nota ID25329)³

Door de aard van de werken werd in samenspraak met de bouwheer en de erfgoedconsulent besloten om het vervolgonderzoek gefaseerd uit te voeren en te rapporteren:

- In de eerste fase werd de geplande proefput onderzocht in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied (Zone 1: ca. 219m²). Deze zone bleek dermate zwaar verstoord dat hier geen vervolgonderzoek werd opgelegd.
- In een tweede fase werden de overige vier proefputten aangelegd en werd een inspectie gedaan van de aanwezige waterput in de Souffleur (Zone 2: ca. 814m²). Deze zone leverde een complex beeld op waarbij een gedeeltelijk vervolgonderzoek noodzakelijk wordt geacht.

Voor dit archeologierapport is enkel de twee fase van belang: 4 proefputten en een mogelijke “oude waterput” werden onderzocht in het zuidwestelijke deel van het onderzoeksgebied. Het proefputtenonderzoek had tot doel een inschatting te maken van het archeologisch potentieel van het terrein door middel van een steekproef. Hierbij wordt doorgaans 10 tot 12,5% van de oppervlakte blootgelegd door middel van mechanisch aangelegde sleuven/proefputten en kijkvensters. In dit onderzoek bedroeg dit 10%. Er werd verdiept tot de moederbodem om eventuele grondsporen te kunnen waarnemen. De verwachtingen opgesteld in de bureaustudie konden in deze fase van het onderzoek gedeeltelijk worden ingelost. Er werden geen duidelijke sporen aangetroffen die duidelijk te linken zijn aan Kapucinessenklooster (1668-1797). Wel werden sporen van historische bebouwing en mogelijke ambachtelijke/artisanale activiteiten terug gevonden in 3 van de 4 proefputten. Ook werden lagen en sporen aangesneden die een datering kennen in de middeleeuwen. Op basis van de waarnemingen konden oudere Ap-horizonten worden aangetoond waarin een hoge graad van bioturbatie werd vastgesteld.

Een deel van het oorspronkelijk reliëf was dus nog aanwezig. Bijkomend kon gesteld worden dat het bodemarchief op verschillende locaties zwaar verstoord was. Voornamelijk aan de noordoostelijke zijde bleek de bewaring van het bodemarchief erg slecht. De verstoringen waren voornamelijk te linken aan de huidige en oudere fasen van de Stadsschouwburg en andere recente bouw- en verbouwcampagnes (zoals de vele kelders)

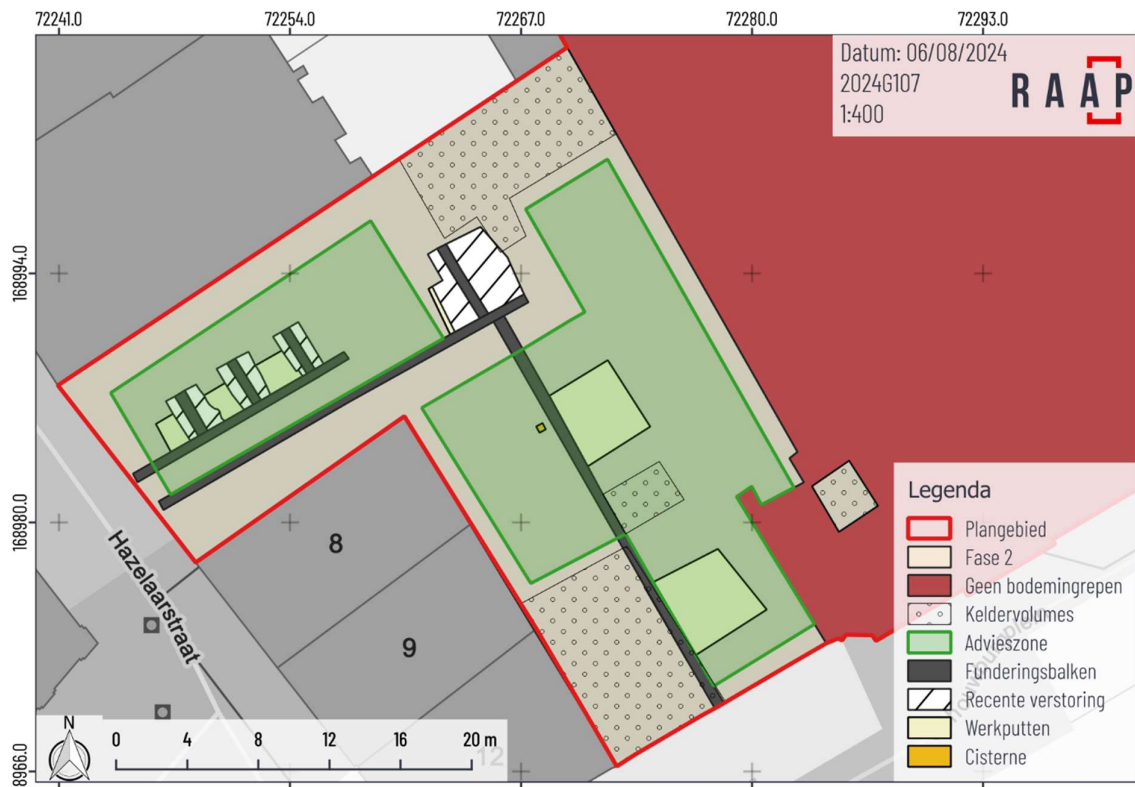
Op basis van bovenstaande argumenten kon besloten worden dat het potentieel op kenniswinst ter hoogte van de zuidelijke onderzoekszone voldoende groot was om een vervolgonderzoek te adviseren voor een deel van de zone. Voornamelijk in de zuidelijk helft van het terrein werd een goed bewaard bodemarchief aangetroffen die op basis van het hoge kennispotentieel en lage graad van bodemverstoring archeologisch verder opgevolgd diende te worden. De bodembewaring was in andere deelzones dermate slecht dat een vervolgonderzoek hier enkel erg versnipperde data kan opleveren tegen een erg hoge kost. Deze zones werden dan ook vrijgegeven.

Het vooronderzoek resulteerde in een afbakening van twee zones:⁴

- De noordelijke zone (127m²): De zone werd afgebakend rondom een structuur die als waterput werd geïnterpreteerd. Ook de oude leeflaag (Ap-horizont) was er nog deels bewaard. Gezien de zeer zware verstoring door de funderingsbalken in beton was het waarschijnlijk dat deze zone grotendeels verstoord zou zijn. De aanwezigheid van bewaarde archeologische resten tussen deze funderingsbalken toonde echter dat er ook in deze zone potentiële kenniswinst is, waardoor deze ook onderzoek dient te worden.
- De zuidelijke zone (294m²): Het gaat om het deel waar zowel oudere structuren in baksteen als een oude leeflaag werden aangetroffen. Ook de ronde cisterne (zgn. waterput) werd mee opgenomen in deze zone. Recentere kelders werden niet geadviseerd, evenals de strook parallel met de schouwburg (omwille van stabiliteit van het gebouw en de verwachte vergravingen van de bouwput.)

³ LANNON & VANBRABANT, 2024 ; <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/30574>

⁴ LANNON ET AL., 2024, 11.

Figuur 1. Advieszones geprojecteerd op de GRB (AGIV, 2023), met aanduiding van de werkputten, de keldervolumes (LANNON ET AL., 2024, 11, figuur 3) en de tijdens de opgraving geregistreerde recente funderingsbalken

1.3 ONDERZOEKSOPDRACHT

Ondanks de hoge graad van verstoring was het van belang om de archeologie die nog aanwezig was goed te registreren, dit met als doel de ontwikkelings- en gebruiksevolutie van dit gebied van Kortrijk te kunnen achterhalen.⁵

Hierbij werden volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Wat is de graad van bewaring van archeologisch resten?
- Wat is de aard en datering van de verschillende sporen en structuren?
- Wat is functie en datering van de bakstenen structuren die tijdens het vooronderzoek zijn aangetroffen?
- Kan de functie van de cisterne meer specifiek worden bepaald op basis van een betere studie van deze structuur?
- Met welke periode/gebruiksfase van het terrein kunnen de aangetroffen sporen en structuren worden gelinkt? Vb: buitengebied, achtererven, klooster...
- Hoe kaderen de sporen zich binnen de ontwikkeling van Kortrijk?
- Wat is de functie en datering van de cisterne? En behoort deze tot een bepaalde fase van het terrein (ambacht, klooster,...)?

⁵ LANNON ET AL., 2024, 14.

1.4 GEPLANE BODEMINGREPEN

In functie van de grootschalige verbouwing van de stadsschouwburg en omliggende panden werden verschillende gebouwen en kelders afgebroken, en nieuwe (al dan niet onderkelderde) gebouwen zouden worden opgetrokken.

Deze werken worden samengevat in figuur 3. Voor een uitgebreidere beschrijving van de werken wordt verwezen naar de archeologienota met ID 23758⁶. Ter hoogte van de onderzoekszone van fase 2 werden specifiek volgende werken gepland:⁷

- De aanleg van een nieuwe kelder met afgraving tot -4,27 m-mv (A)
- De aanleg van een nieuwe kelder met lift, met afgraving tot -5,67m-mv (B)
- De uitbraak van de bestaande kelders (C)
- De aanleg van een nieuwe, grotere kelder met afgraving tot -3,25 m-mv (C)
- uitgraven van een liftput tot -2,15 m-mv (D)

Het programma van maatregelen stelde dat de geplande werken de aanwezige archeologie zouden vernietigen:

- In de noordelijke zone werd een eerste archeologisch vlak verwacht op ca. 18,35m+TAW.
- In de zuidelijke zone werd een eerste archeologisch vlak verwacht op ca. 19,15m+TAW, al konden ook hier sporen op een hoger niveau van ca. 19,30m+TAW niet uitgesloten worden.

Figuur 3. Weergave van de verschillende werken binnen het plangebied (Figuur uit de bureaustudie VAN BAAL ET AL., 2022).

⁶ VAN BAAL ET AL., 2022

⁷ LANNON & VANBRABANT, 2024, 12. Het maaiveld bevindt zich tussen 19,75 en 19,85 +mTAW.

1.5 RANDVOORWAARDEN

Tijdens de opgraving werd het plangebied opgegraven in drie fases:

- Fase 1 – Zuidelijke zone: 26/08/2024 t.e.m. 30/08/2024,
- Fase 2 – Noordelijke zone: 4/09/2024 t.e.m. 6/08/2024,
- Fase 3 – Zone -1,6m: 28/10/2024.

Tijdens de eerste fase werd er tot op een bepaald niveau afgegraven en de grond weggevoerd. In uiterste zuiden van het plangebied werd echter een mogelijke oude waterput vastgesteld. Pas na het plaatsen van de palenwand en het verankeren ervan kon deze in een derde fase onderzocht.

Er werden tijdens de opgraving steeds goede afspraken gemaakt met de aannemer.

2 ONDERZOEKSMETHODIEK

2.1 VELDWERK

De opgravingsmethode werd bepaald in het programma van maatregelen die in de nota werd uitgeschreven.⁸ Er werd uitgegaan van een site met complexe stratigrafie waarbij twee of drie opgravingsvlakken nodig waren. Tijdens de uitvoering bleek het echter noodzakelijk om meer vlakken aan te leggen om de sporen te begrijpen (maximaal 5).

De opgraving werd ook uitgevoerd in 3 fases waarbij de eerste 2 gebeurde tot een diepte van ca. 1,5m (plaatselijk dieper). Vanaf dit niveau diende eerst een palenwand geplaatst en verankerd te worden.

- Het zuidelijke deel (werkput 1). Het noordelijke stuk diende zo lang mogelijk toegankelijk te blijven in functie van aan- en afvoer van werfmateriaal.
- Het noordelijke deel (werkput 2)
- De zone met een vermoedelijke waterput (binnen werkput 1) vanaf ca. -1,6m, na het plaatsen van de palenwand en de verankering ervan.

Bij de eerste en tweede fase werden in totaal 13 profielen geregistreerd. Tijdens deze fase was het ook de bedoeling om het plangebied te evalueren op diepere sporen. Enkel in het zuiden van het plangebied werd beslist om te stoppen op 1,6m onder het nulpunt door de aanwezigheid van een vermoedelijke waterput. Een boring op dit vlak toonde aan dat de waterput nog 1,6m dieper bewaard was. Een reeks puinkuilen werden in de eerste fase volledig onderzocht, ondanks deze dieper dan 1,5m diep gingen. Dit omdat het werk in de 3de fase zoveel mogelijk te beperken.

Om de stabiliteit van de omliggende gebouwen en losstaande gevels te verzekeren en instortende sleufwanden te voorkomen werd getrapt uitgegraven. Daardoor hebben de onderste vlakken een kleiner oppervlakte. Tevens werd rekening gehouden met de opgelegde minimale afstand van 1 tot 2m ten opzichte van de funderingen van de omringende gebouwen. Op verschillende plaatsen werd niet dieper gegraven wederom om de veiligheid van de opgraving te bewaren. Diepere sporen werden pas opgegraven nadat de opdrachtgever de palenwand hadden geplaatst.

In de derde fase werd de mogelijke waterput verder onderzocht. Tijdens het veldwerk werd duidelijk dat het hier niet ging om een waterput, maar de grens van een diepe kuil, mogelijk een waterdragende structuur. Enkel een hoek van deze structuur bevond zich binnen het plangebied. Tijdens het afgraven van deze structuur werd een ouder spoor aangetroffen.

⁸ VINCENT, 2023.

Figuur 4. Detailopname van een getrapt profiel met zicht op een reeks diepere kuilen. Deze werkwijze was noodzakelijk in functie van de veiligheid.

2.2 AFWIJKENDE ONDERZOEKSMETHODIEK

Gezien de ondiepe situering van de eerste twee archeologische niveaus in werkput 2 werd in het programma van maatregelen slechts een afstand van ca. 0,5m ten opzichte van de gevels van de aanpalende huizen als voldoende geacht. Echter bleek in het zuidwesten van het plangebied een muur los te staan tegen een andere buitenmuur. Door deze waarneming werd een afstand van 2m noodzakelijk geacht tijdens de aanleg en het verdiepen van het archeologisch vlak. Een eerste evaluatie toonde aan dat deze zone sterk verstoord was door recentere putten, maar kon omwille van veiligheidsredenen niet worden bepaald of er oudere sporen bewaard waren.

In het programma van maatregelen werd gesteld dat de citerne van de *Souffleur* in zijn volledigheid onderzocht te worden, i.e. in diepte. Vanwege veiligheidsredenen werd afgestapt van dit idee. Het werd voldoende geacht om telkens de insteek van de citerne waar te nemen in de natuurlijke bodem. Door middel van profielen of sporen die de aanlegkuil doorsneden kon zo een inzicht verworven worden over de ouderdom van deze structuur. De diepte van de put werd bepaald en een fotogrammetrie-model werd gecreëerd om de opbouw van de citerne te evalueren en te visualiseren.

2.3 TECHNISCHE SPECIFICATIES GEBRUIKT MATERIAAL

Bij de aanleg van een sporenvlak werden alle sporen ingekrast en genummerd, vervolgens werden de vlakken en sporen gefotografeerd. Daarnaast werden er ook overzichtsfoto's genomen met een drone. Hierbij werden er vooraf op of rondom het vlak enkele meetpennen geplaatst en ingemeten zodat de drone-opnames in een GIS-omgeving kunnen georeferereerd worden. Het inmeten van sporen en meetpennen gebeurde met een RTS (Sokkia iX Series). Tijdens het inmeten zijn tevens de hoogtematen genomen van het archeologisch vlak met een gemiddelde onderlinge afstand van 5m. De sporen werden uitvoerig beschreven (spoornummer, vorm, soort, kleur, samenstelling, ...) via een veldlaptop in een databank (Odile v6.0). Recente verstoringen zonder enige archeologische betekenis of zonder relevant vondstmateriaal werden gegroepeerd en ingemeten onder één spoornummer (S999). Slechts na controle van de ruwe digitale data werd overgegaan tot de spoorbewerking. Alle antropogene sporen zijn, met uitzondering van duidelijk recente sporen, handmatig gecoupeerd. Enkel de diepste sporen (grachten en zeer diepe kuilen) werden machinaal gecoupeerd.

Alle antropogene gecoupeerde sporen werden vervolgens gefotografeerd, ingetekend (schaal 1:20) en beschreven op millimeterpapier. Het vondstmateriaal is verzameld per vulling en per spoor. Vondsten die niet gerelateerd konden worden aan een specifiek spoor (en dus enkel een laag), metaalvondsten en vuursteenfragmenten werden ingemeten en verzameld als puntvondst. Uit sporen met een gunstige conditie en/of gerelateerd aan structuren, zijn o.a. botanische stalen genomen voor verdere analyse of specialistisch onderzoek.

2.4 TERREINORGANISATIE

Het terreinwerk werd uitgevoerd in drie fases:

- Fase 1 – Zuidelijke zone: 26/08/2024 tem 30/08/2024 (5 werkdagen)
- Fase 2 – Noordelijke zone: 4/09/2024 en 6/08/2024 (3 werkdagen)
- Fase 3 – Zone mogelijke waterput: 28/10/2024 (1 werkdag)

Het team bestond uit:

- Erkend Archeoloog: RAAP België
- Veldwerkleider: G. Thomas, B. Lannoy
- Archeoloog: S. Barbaix, A. van den Dorpel, E. Vanbrabant, A. Greeve, J. Callis

De weersomstandigheden waren algemeen gunstig met voornamelijk droog en zonnig weer.

Figuur 5. Het documenteren van de sporen in vlak 3 in het zuiden van het plangebied.

2.5 WETENSCHAPPELIJKE BEGELEIDING EN ADVISERING

Na het veldwerk en het verwerken van de gegevens werd de regiospecialist Philip Despriet gecontacteerd omtrent enkel vragen over de geschiedenis van het terrein en het plaatsen van de site binnen het groter verhaal van Kortrijk.

3 HISTORIEK

3.1 ALGEMENE HISTORIEK VAN KORTRIJK: ROMEINSE PERIODE TOT DE 18DE EEUW⁹

Kortrijk komt in de Romeinse periode tot stand op beide Leieoeveren. Een bocht in de Leie met oversteekmogelijkheden en de monding van een zijbeek werkten het ontstaan van een *vicus* op de zuidelijke oever in de hand rond de 1ste eeuw n. Chr. Naar de 3de eeuw toe zullen 4 kernen zich rond de Leie ontwikkelen. Ook is Romeins Kortrijk gelegen op het kruispunt van drie in oorsprong vermoedelijk, Romeinse wegen: 1) Bavay-Doornik-Torhout-Oudenburg, 2) Rijsel-Cassel-Velzeke-Elewijt-Tongeren en 3) Estaires-Wervik-Harelbeke-Gent (langs de Leie).

In de late Keizertijd is er vermoedelijk een garnizoen gevestigd, maar de aanwezigheid van een *castellum* kan niet worden aangetoond. In de 4de-5de-eeuwse *Notitia Dignitatum* wordt het woord *Cortoriacenses* vermeld. Het gaat hier om een infanterie-eenheid die deel uit maakte van defensieve organisatie van Noordwest-Gallië. Het woord verwijst naar de troepen die dichtbij *Cortoriacum* of Kortrijk gelegen zijn. Ook in de laat-Romeinse periode kent Kortrijk bewoning nog aanzienlijk te noemen. De Romeinse activiteiten vallen binnen de afbakening van de gekende historische stadskern.

Na de Romeinse periode bleef Kortrijk bewoond, zowel in de Merovingische als de Karolingische periode. Zeker in de 9de eeuw komt Kortrijk prominent naar voor. In 847 deed Karel de Kale een grote schenking (een domein met twee erven in Overleie) aan de abdij van Elnone (Saint-Amand-les-Eaux) en was er een muntatelier actief. Vermeldenswaardig is een winterkamp dat de Noormannen zouden aangelegd hebben in 880. Hiervoor ontbreekt echter sterk archeologisch bewijs.¹⁰

In de loop van de 10de eeuw neemt de graaf van Vlaanderen de macht over en bouwt er een *castrum* uit. Prominent element daarin is een motte (in de Nedervijver) met neerhof, waarop de kapel en ook de grafelijke administratie ondergebracht zijn. Kortrijk wordt immers de hoofdplaats van één van de kasselrijen (militaire, gerechtelijke en bestuurlijke opdeling o.l.v. een burggraaf) van het graafschap Vlaanderen. Vanaf het midden van de 11de eeuw worden burggraven vermeld. Naast de *capella* (de Onze-Lieve-Vrouwekerk is er de opvolger van) worden gedurende de volledige 13de eeuw ook een *aula* en een *camera* vermeld. Vermoedelijk vormde dit één complex. Een andere motte met neerhof lag ten zuidwesten van het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal, in de buurt van het latere Bourgondisch kasteel (Hospitaalmote). In 1995 werd hiervan de zuidelijke gracht aangesneden. Het verband met de grafelijke stichting is onduidelijk. Ook de aanleg -westelijk van het *castrum*- van een marktplaats en de uitbouw van een burgerlijke nederzetting zullen niet lang meer op zich laten wachten. De bouw van de Sint-Martinuskerk moet in dat kader gezien worden. De eerste vermelding van deze kerk in 1027 is in die optiek wel laat. Dit *patrocinium* is in de Leievallei synoniem voor een vroegmiddeleeuwse stichting. De schenking van Karel de Kale -aan de andere kant van de Leie- groeide tegelijkertijd uit tot de Sint-Amandsproodij. De installatie van een Franse koninklijke (dwang)burcht (1300-1415) met voorburcht binnen het grafelijk domein veranderde die situatie volledig. Hiervan is, in tegenstelling met de grafelijke realisaties, meteen wel archeologisch bewijs voorhanden.

De vroegste gekende stadsversterking dateert uit de Bourgondische periode (14de-15de eeuw). Het is echter waarschijnlijk dat er al vroeger een stadsversterking was uitgebouwd. De ligging van Kortrijk in het licht van de conflicten met Frankrijk, die vanaf het 2de kwart van de 13de eeuw heftiger worden, en de parallellen met andere steden als Rijsel, Leper, Oudenaarde maken dit aannemelijk. Tot op heden is hiervoor geen overtuigend archeologisch bewijs gevonden. De vorm van de plattegrond wordt vermoedelijk bepaald door het verloop van natuurlijke beekvalleien, die op de Leie aansluiten zoals oostelijk de Mosscherbeek/Klakkaartsbeek en westelijk de Beverlaaibeek. Dit hydrografisch patroon is voor een stuk nog duidelijk te zien op de kaart van J. van Deventer (1560). Het feit dat er op het eind van de 14de eeuw sprake is van een 'uterste veste' en van de aanleg van nieuwe stadspoorten wijst eveneens in die richting.

Vanaf de tweede helft van de 14de eeuw tot de 17de eeuw neemt een complexe fortificatiegeschiedenis aanvang, waarbij op verschillende tijdstippen en op verschillende plaatsen gebouwd of hersteld wordt. In de Bourgondische periode, tussen 1354 en 1454, wordt een bakstenen ringmuur gebouwd, voorzien van torens en poorten. In de oosthoek met de Leie wordt het Bourgondisch stadskasteel (met neerhof, 1396/1404-1684) geïncorporeerd. Uiteindelijk is de ommuring 2,3km lang en zijn er 5 poorten en 26 torens. Om de gracht

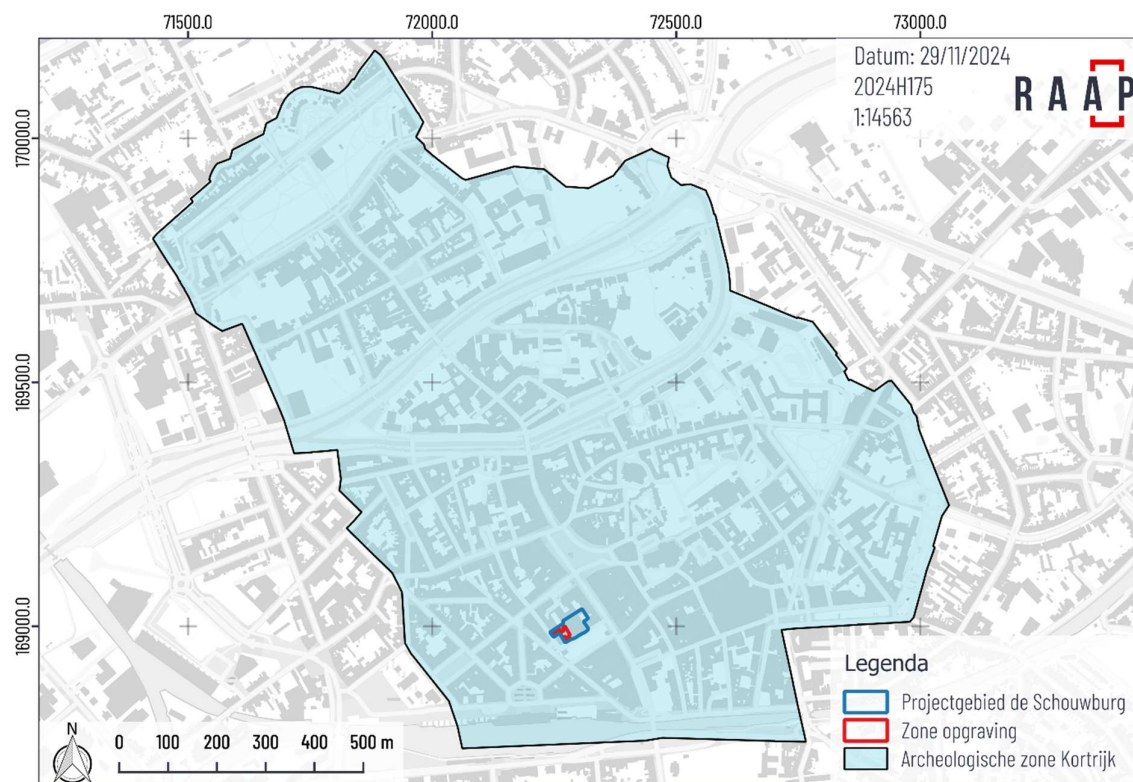
⁹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/140006>

¹⁰ In de perceelsindeling van de oude stad menen sommige vorsers een halfcirkelvormige (*D-shaped*) omwalling te ontwaren, die nu eens met de Noormannen, dan weer met de pre-stedelijke situatie in verband wordt gebracht.

watervoerend te houden waren daarnaast allerlei waterbouwkundige ingrepen nodig. In de tweede helft van de 15de eeuw werd de toenmalige versterking voorzien van 6 bolwerken vóór de stadspoorten. Overleie werd uitgebouwd tot een moderne, gebastioneerde vesting tussen 1577-8 en 1644 en omvatte een nog groter areaal, want nu werd ook de Sint-Amandsproosdij en de Grote Broel opgenomen. Op de noordwestelijke hoek kwamen een zesde bastion en de (Nieuwe) Bissegemsepoort tot stand. De wijk Overbeke –ten zuidoosten- werd in 1453 omgracht, opgenomen in de versterking en eveneens tussen 1578 en 1684 voorzien van een gebastioneerde ommuring. De volledige bastionering werd in 1646-48 door de Fransen verwezenlijkt, waarbij ook de west- en de zuidzijde van de stad werden aangepakt.

Een Franse citadel haakte tijdelijk (1647-1684) in op de oostflank van Overbeke. Deze citadel is vijfzijdig (pentagonaal) en is voorzien van een driedubbele versterking. De citadel zelf is gebouwd in 1646-1648. Ze werd door de Fransen zelf vernield bij hun aftocht in 1684, net als de stadspoorten en -torens en het kasteel. De versterkingen worden bij hun terugkeer door de Fransen (Vauban) gedeeltelijk wederopgebouwd tussen 1692 en 1697. Men spitst zich nu toe op het *Buda*-eiland. Daarnaast wordt onder andere een *réduit* uitgebouwd in de oostelijke *courtine* tegenaan de Leie. In de loop van de 18de eeuw ging de wederopbouw verder en werden ook allerlei buitenwerken aangelegd. In 1782 werden de versterkingen afgeschaft en verkocht. Omdat Kortrijk niet in de Wellingtonlinie was opgenomen, wordt de vesting in de Hollandse periode trouwens ook niet gemoderniseerd.

Zeker de religieuze topografie van Kortrijk verdient gepaste aandacht. Naast de Sint-Maartens- en de O.L.V.-kapittelkerk is er ook nog de Sint-Michielskerk, die dateert uit 1607 en kadert in de uitbreiding van het Jezuïetenklooster. De opeenvolgende versies van de Groeningeabdij en ook andere religieuze instellingen, zoals de Sint-Amandsproosdij, het minder- of grauwe broedersklooster, het klooster van de grauwe zusters, het jezuïetenklooster, de opeenvolgende kloosters van kapucijnen en kapucinessen, het karmelietessenklooster en het Sionklooster hebben al enige informatie prijsgegeven, maar hebben nog veel potentie. Daarnaast zijn er nog tal van kapellen, gasthuizen (Sint-Elooi, Sint-Joris, Sint-Niklaas, ...), hospitalen (O.L.V., ...) en refuges, die zeker iets te bieden hebben. Het begijnhof is via de recente restauraties misschien wel het best gekende site.

Figuur 6. Het plangebied geplott op de vastgestelde archeologische zone van Kortrijk door het Agentschap Onroerend Erfgoed (AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, zonder datum, AGIV, 2025).

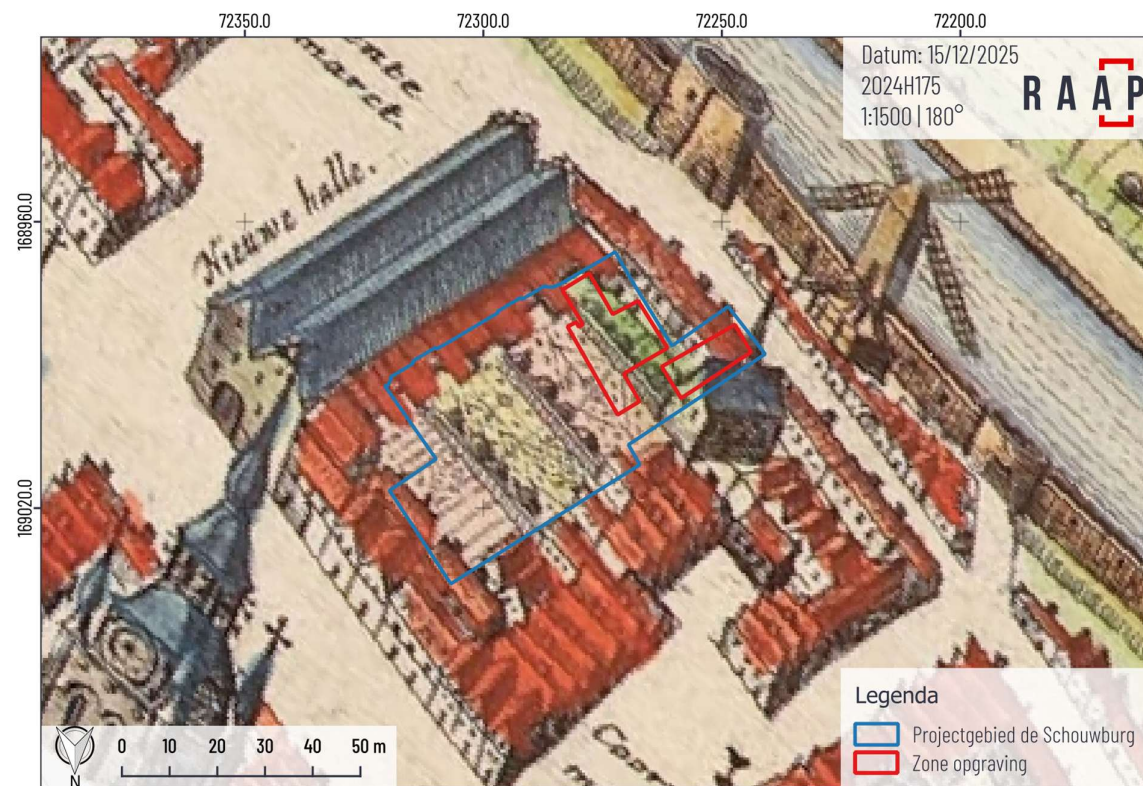
3.2 ALGEMENE HISTORIEK VAN HET PLANGEBIED OP BASIS VAN HISTORISCH KAARTMATERIAAL EN BRONNEN

3.2.1 Kaart van Sanderus

De oudste beschikbare kaarten van Kortrijk zijn deze van P. Le Poivre, gedateerd tussen 1593-1610¹¹, en van Sanderus gepubliceerd in *Flandria Illustrata* in 1641. Deze kaarten geven een beeld van Kortrijk weer tussen 1593 en 1640, en zijn vermoedelijk ook goede representaties van laatmiddeleeuws Kortrijk.

Ter hoogte van het plangebied worden de grote hallen weergegeven, enkele woningen en hun achtertuinen. De woningen werden tot tegen de hallen aangebouwd. Op de kaart van Sanderus worden de achtertuinen gescheiden door muren (in baksteen of natuursteen?) of een houten hek, dit in tegenstelling tot de open ruimte op de kaart van Le Poivre. Opvallend is de aanwezigheid van een kapel net binnen of buiten het plangebied: de kapel van de O.L.V.-ten Hazelaar of Hazelaarskapel. Deze kapel werd voor het eerst vermeld in 1460 en dateert zeer waarschijnlijk van voor deze datum.¹²

Er moet kritisch omgegaan worden met de percelering afgebeeld op deze kaarten. Ook het aantal huizen en hun schaal moeten met enige voorzichtigheid behandeld worden.

Figuur 7. Detail uit de kaart van Sanderus van Kortrijk (1641) met de grote hallen afgebeeld (hier weergegeven als Nieuwe halle) (A. Sanderus 1641). Hierop zijn het projectgebied en de opgravingszones op geprojecteerd. Deze georeferentie is suggestief en wijkt af van de realiteit.

¹¹ VANDEN BROUCKE, 2012, 24. Deze kaart werd oorspronkelijk gedateerd rond 1580, echter toonde recent onderzoek op basis van Digitale Thematische Deconstructie (DTD), aan dat deze kaart moet dateren tussen 1593 en 1610.

¹² DESPRIET, 1990, 211-212. Een document uit 1460 vermeldt een altaarsteen voor "den capelle ten haselaere".

3.2.2 Het klooster van de Kapucinessen in de Doorniksestraat en de Hazelaarskapel

De orde van de Kapucinessen kregen het recht om een klooster te stichten in Kortrijk op 16 juli 1627. Het complex bevond zich oorspronkelijk tussen het huidige Plein, de Leie en de Kleine Leiestraat maar verdween in 1667 tijdens een Franse bezetting.¹³

In 1668 verhuizen de zusters naar een domein tussen de Doorniksestraat en de Hazelaarsstraat. De zusters kopen hiervoor het huis van J.B. du Toit op en werden ook eigenaar van het huis van smid Martin des Getz.¹⁴ Over de opbouw van het klooster is niets gekend, vermoedelijk werden de gebouwen op het oorspronkelijke domein naar eigen believen en benodigdheden ingedeeld. Op het domein stond langs de Doorniksestraat ook de laatmiddeleeuwse Hazelaarskapel, die gebruikt werd als bidplaats voor de zusters. Gedurende de 16de en 17de eeuw werd de Hazelaarskapel vergroot, verfraaid en meerdere keren hersteld. Uiteindelijk werd de kapel afgeschaft in 1785, maar werd het niet afgebroken.¹⁵ Tijdens het Kapucinessenklooster betrof het een gebouw met een westelijke, eenbeukige bidruimte, een oostelijke sacristie en een klokkentorentje.¹⁶ In 1721 zal langs de Doorniksestraat een kerk gebouwd worden voorzien van een eigen grafkelder.¹⁷ Het klooster werd vervolgens afgeschaft in 1784 door keizer Jozef II en gesloopt in 1786.¹⁸

In 1790 werd het derde klooster van de Kapucinessen gebouwd op dezelfde locatie. Een kaart van het klooster opgemaakt in 1798 door stadscartograaf P. Cornelis Steur, gezworen landmeter van het departement van de Leie, is de enige cartografisch beschikbare bron omtrent de inrichting van het kloosterdomein.¹⁹ Op basis van de schaal was het domein ongeveer 101m lang, ongeveer 22m breed in het noordoosten en ongeveer 26,5m breed in het zuidwesten.²⁰ Aan de noordoostzijde, langs de Doorniksestraat, bevond zich het huis van *citoyen Thiers of Hiers*, de kerk (B) en een huis (A). Centraal situeerde zich het kloostergebouw omringd door een open plaats en een siertuin in het noordoosten en moestuinen (*jardin*) in het zuidwesten. Op het plan worden ter hoogte van het kloostergebouw 2 ruimtes vermeld "ruimte/kamer" (*chambre*) en "keuken" (*cuisine*), maar er kunnen ook een eetzaal en werkplaats verwacht worden. In het zuidwesten van het domein bevond zich een kleine tuin (*petit jardin*), vermoedelijk een kruidentuin, 3 koertjes (*cour*), de Hazelaarskapel (*chapelle*), en nog enkele kleine onbenoemde bijgebouwen. Op het plan worden in het noordoosten een vermoedelijke waterput en toiletten herkend. In het zuidwesten een mogelijke waterput. Ten noorden en ten zuiden, tegen het kloosterdomein aan bevonden zich de huizen en tuinen van enkele burgers, zoals Van Roosebeke in het zuiden.²¹ Dit toont aan dat het klooster midden in een bouwblok werd gebouwd en dus geen open karakter kende. Hoe het klooster er verder uitzag, zowel van exterieur als interieur is niet gekend. Op basis van het kloosterplan kon de afmetingen van -de in de 17de eeuw uitgebreide- Hazelaarskapel bepaald worden. Het gebouw was ca. 16,25m lang en 6m breed (met een vermoedelijke uitbreiding in het noordwesten van ca. 1,5m breedte).

Het is de vraag of de gebouwen bij de kapel en aan de Doorniksestraat dateren van voor (tussen de 15de eeuw en ca. 1790) of gelijktijdig zijn met de bouw van het derde klooster. Daarnaast werd tijdens de derde kloosterfase de kapel opnieuw gebruikt voor diensten en werd geld verzameld om het gebouw te herstellen.²²

Uiteindelijk maakte de Franse bezetting van 1794 definitief een einde aan het klooster van de Kapucinessen en werd het in 1798 te koop gezet.²³ De Hazelaarskapel werd ditmaal definitief gesloten in 1797 en afgebroken in 1805.²⁴

¹³ DESPRIET, 1990, 188.

¹⁴ DESPRIET, 1990, 188.

¹⁵ DESPRIET, 1990, 211. Waaronder vergroot in 1631 en hersteld in 1684.

¹⁶ DESPRIET, 1990, 211.

¹⁷ DESPRIET, 1990, 188. De zusters werden hier begraven tot 1784.

¹⁸ DESPRIET, 1990, 188. Hierbij werd het puin verkocht.

¹⁹ STEUR, 1798. Catalogus van de verzameling kaarten, plattegronden en andere afbeeldingen van het Rijksarchief te Kortrijk>Foto's, fotokopieën, afdrukken, reproducties, documentatie>nummer 736. Legende: A) place destiné pour une maison, B) place destiné pour l'église, C) corridor, D)

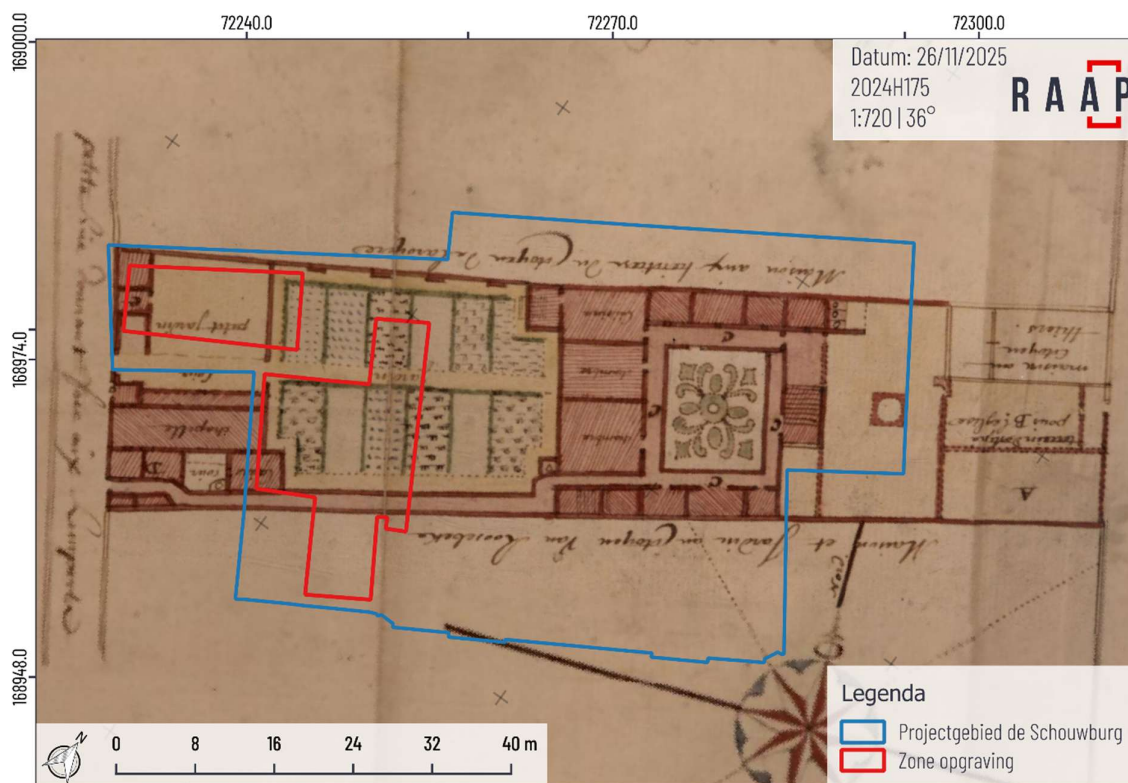
²⁰ Op het kloosterplan wordt de schaal als 200 Kortrijkse voet beschreven (1 Kortrijkse voet is 0,2976m). Op basis van de schaal werd berekend dat het domein 100m lang en 22m tot 26m breed moet zijn. Hierna werd het plan gegeoreferereerd op het huidige GRB en vergeleken met het Primitief Kadaster (1830-1834). In de percelering van deze kaarten was de contour van het kloosterdomein nog zeer goed zichtbaar. Na het georefereren werd het bekomen terrein nagemeten aan de hand van de berekende afmetingen. Deze afmetingen kwamen overeen en tonen aan dat de kaart exact gegeoreferereerd werd.

²¹ Ten noorden: *Maison aux teritoire De Citoyen Delaroyère*, Ten zuiden: *Maison et Jardin au Citoyene Van Roosebeke*.

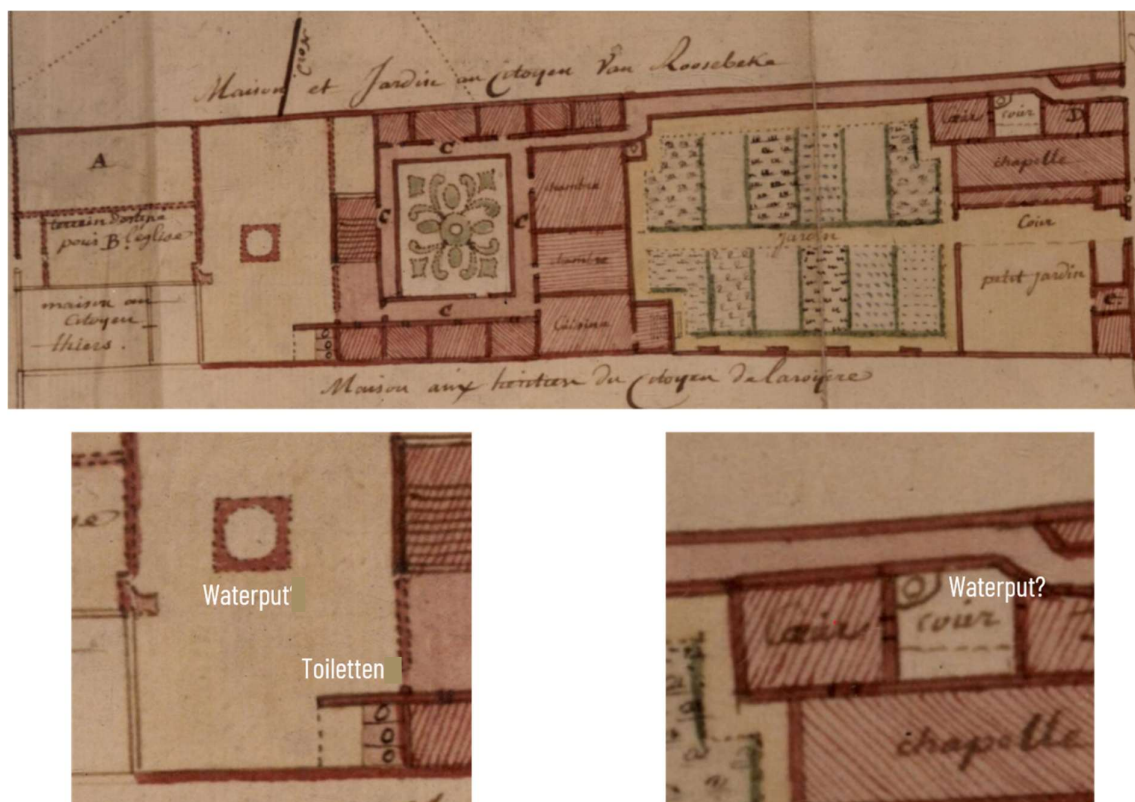
²² DESPRIET, 1990, 211.

²³ DESPRIET, 1990, 190.

²⁴ DESPRIET, 1990, 211.

Figuur 8. Het projectgebied en de opgraving geprojecteerd op de georeferenciede kaart van het Kapucinessenklooster uit 1798 (STEUR, 1798).

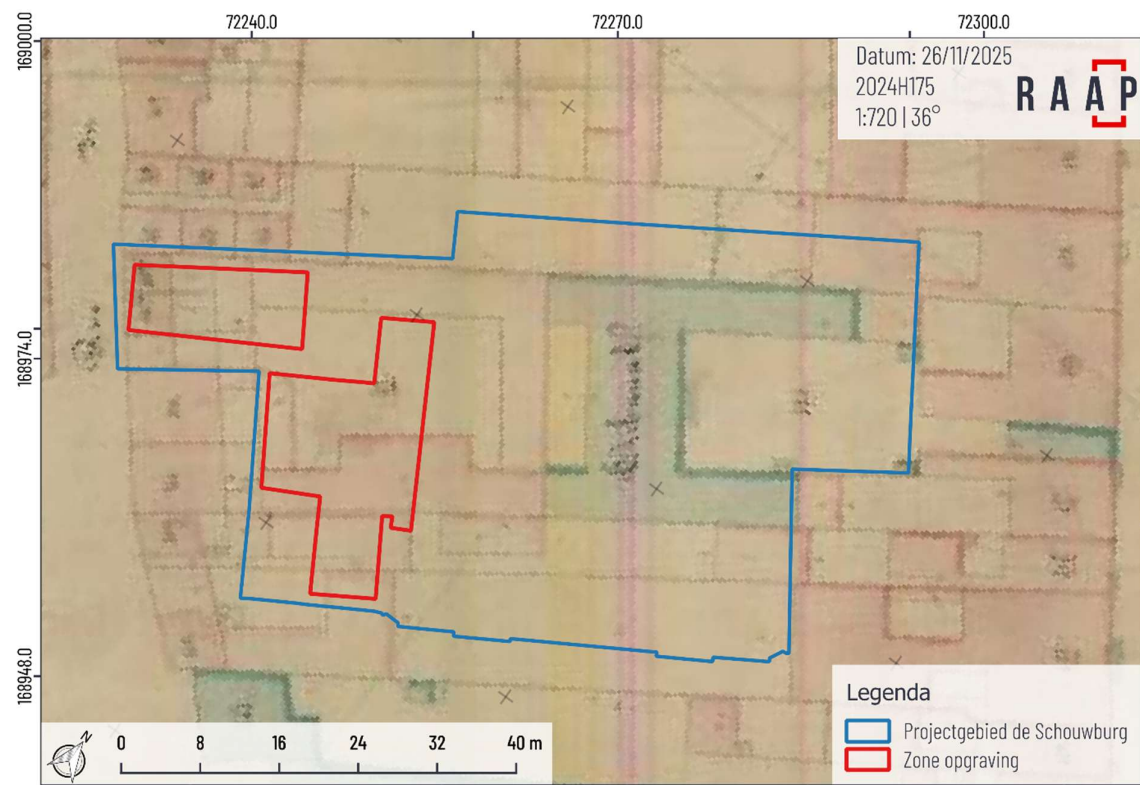

Figuur 9. Ingezoomde weergave van het Kapucinessenklooster uit 1798. Onder een detail van vermoedelijke waterputten en toiletten (STEUR, 1798).

3.2.3 Primitief Kadaster (1830-1834)

Op het Primitief Kadaster verandert de situatie: het klooster is reeds opgegeven. Duidelijk is dat de percelering van het klooster bewaard was gebleven op deze kaart. Op de plaats van de Hazelaarkapel werden 3 nieuwe woningen opgetrokken. Wat er met de omliggende gebouwen gebeurde is niet duidelijk (afgebroken/behouden?). In het zuiden van het plangebied werd een NO-ZW georiënteerd gebouw opgetrokken waar voorheen de tuin van het kloosterdomein zich bevond.

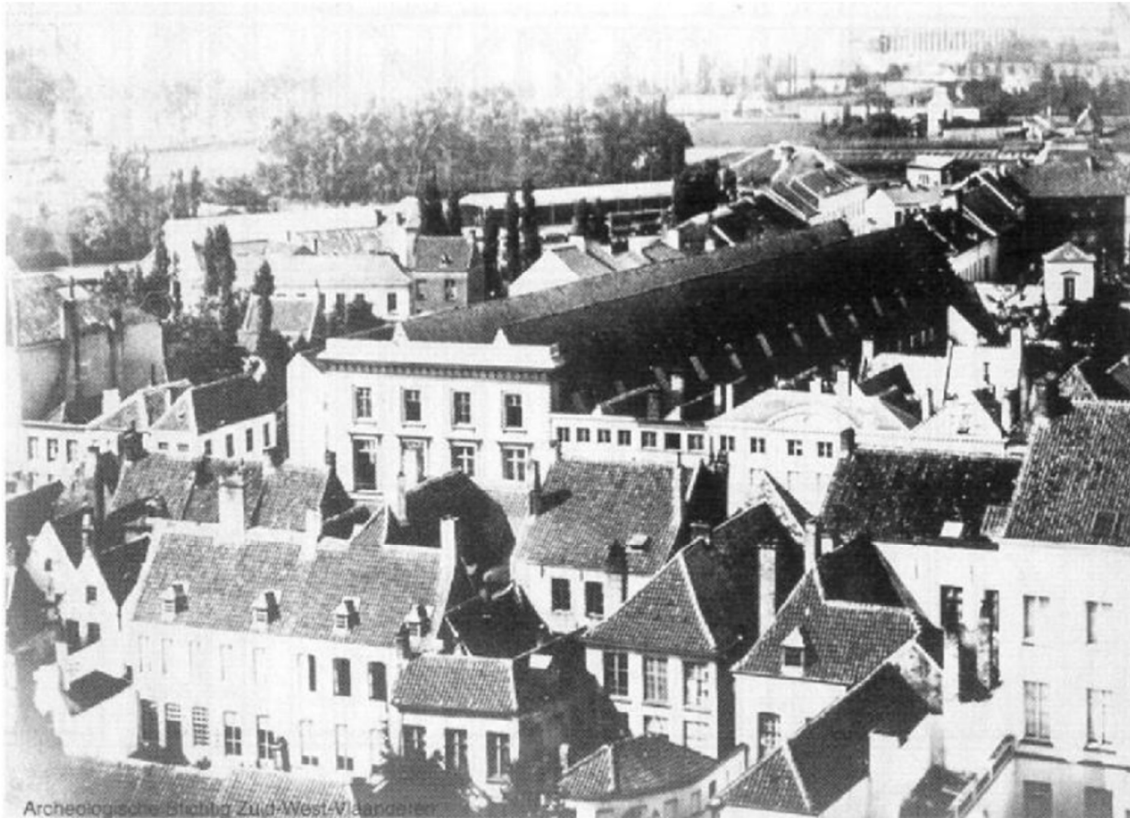
De Rechtbank van Eerste Aanleg, hier afgebeeld onder *Tribunal*, nam de centraal gelegen kloostergebouwen in van 1800 tot 1875.²⁵ Indien hier plannen, tekeningen of beschrijvingen van bestaan, kan dit mogelijk verder inzicht verschaffen van het grondplan en de inrichting van het kloostergebouw. Er werden op het domein zelf enkele gebouwen en aanbouwen bijgeplaatst. Wat er met de kerk aan de Doorniksestraat gebeurde is niet gekend. Vermoedelijk stond dit gebouw nog recht en werd deze hier ook afgebeeld (blauw gebouw in het noordoosten).²⁶

Figuur 10. Het projectgebied en de opgraving geprojecteerd op de georeferencierte kaart van het Primitief Kadaster (1830-1834) (CIERCKENS, 1830). Centraal stond het 'tribunal' (blauw).

²⁵ DESPRIET, 1990, 190; DESPRIET, 1990, 302.

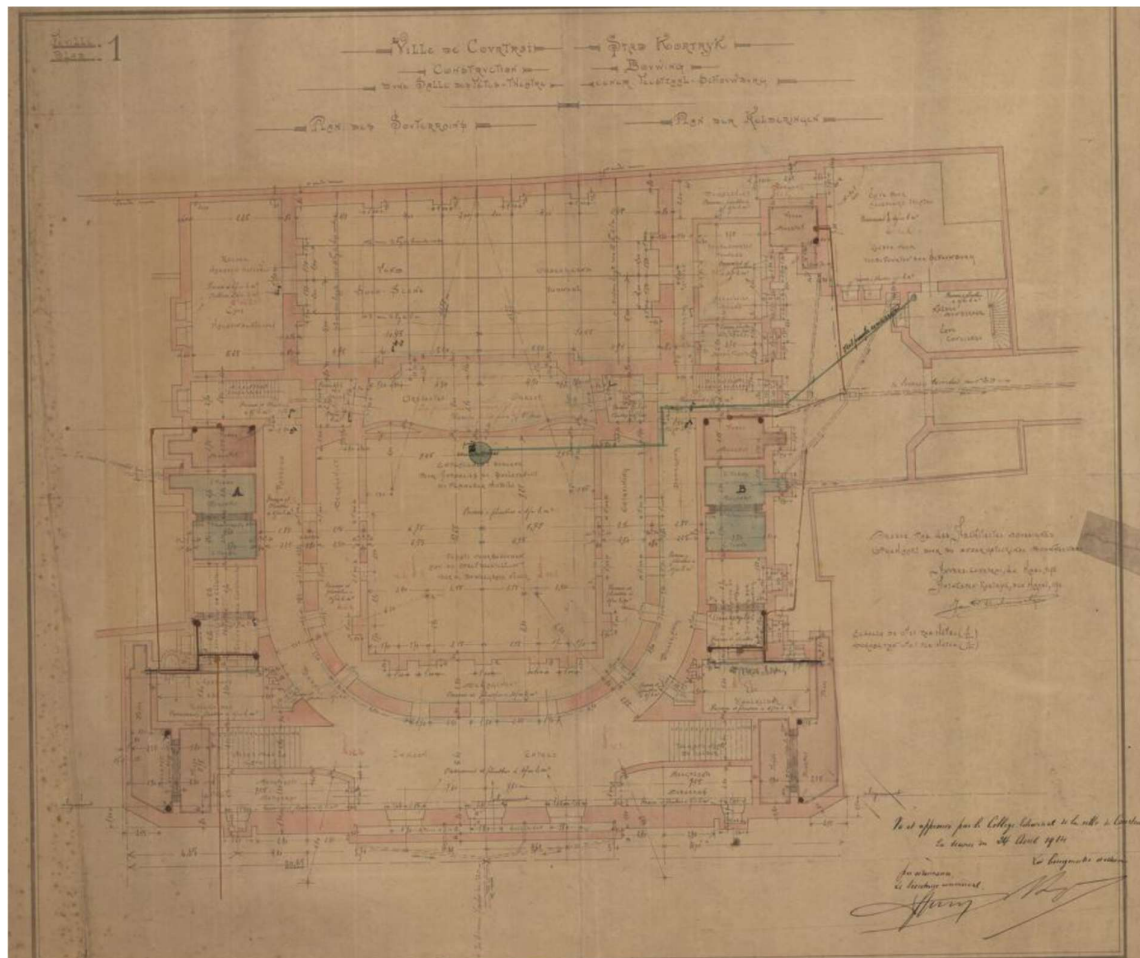
²⁶ De blauwe kleur is waarschijnlijk de weergave van de leien daken van de kerk.

Figuur 11. De locatie van de Grote Hallen (centraal) met Neoclassicistische gevel in 1858. Direct rechts is de dichte bewoning te zien die tegen het oude kloosterdomein aanleunt (Archeologische stichting Zuid-West-Vlaanderen).

3.2.4 De Stadsschouwburg²⁷

Sinds 1903 was er sprake om een schouwburg te bouwen en in 1910 werd binnen het huidige plangebied gesloopt, waaronder dus de gebouwen van het Kapucinessenklooster.²⁸ In 1911 werd uiteindelijk de opdracht gegeven om het complex te realiseren en in 1920 opende de Stadsschouwburg voor het eerst officieel haar deuren. In 1968 en 1998-2001 onderging de Stadsschouwburg renovaties maar zonder ingrepen in de bodem.

Figuur 12. Plan der Kelderingen van de Schouwburg uit 1913. Op dit plan worden alle ondergrondse of ingegraven structuren weergegeven onder het gelijkvloers. Het plangebied bevindt zich direct links van het gebouw (s.n., 1907).

²⁷ <https://www.schouwburgkortrijk.be/p0DzS5/100-jaar/geschiedenis>

²⁸ DESPRIET, 1990, 190.

4 ARCHEOLOGIE: ONDERZOEK AAN HET SCHOUWBURGPLEIN IN 1993

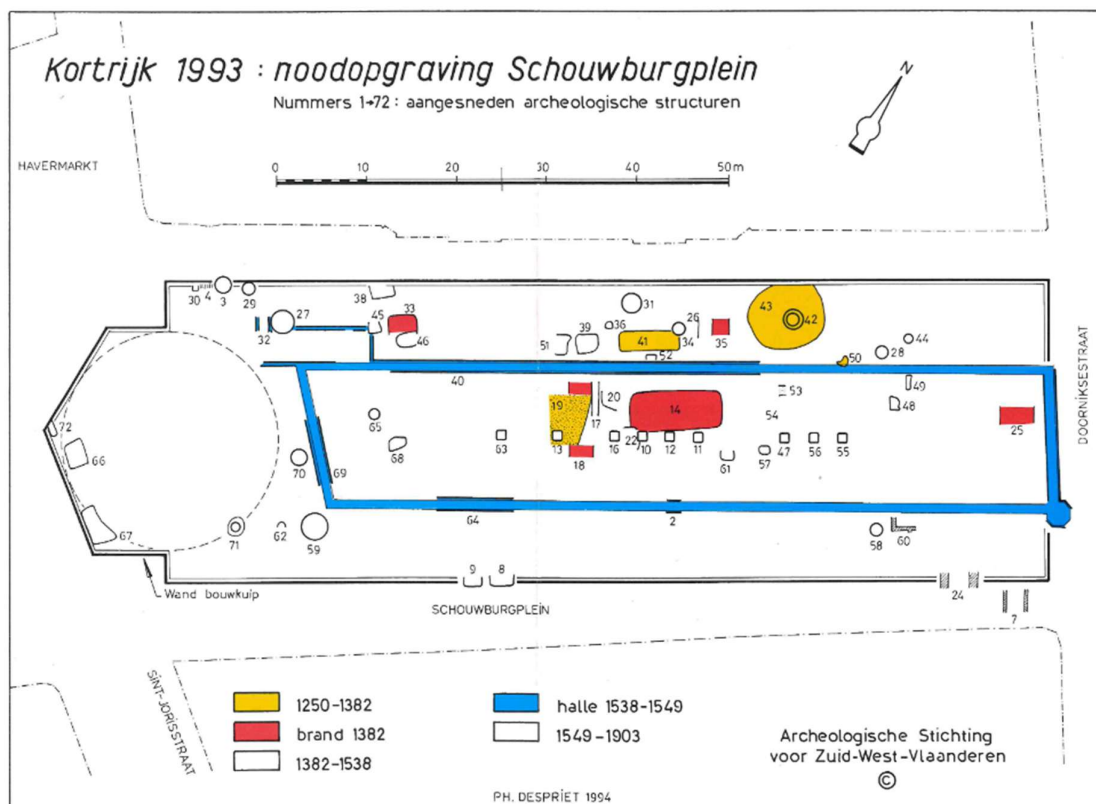
Aansluitend aan deze opgraving werd op het zuidelijk gelegen Schouwburgplein een archeologisch opgraving uitgevoerd voor de aanleg van een ondergrondse parking met een oppervlakte van 3700m². De resultaten van deze opgraving werden kort gerapporteerd in *Archaeologia Mediaevalis* (Despriet 1994) en later uitgebreid gepubliceerd in boekvorm (Despriet 1994).

Tijdens deze opgraving werden in totaal 6 archeologische periodes vastgesteld:²⁹

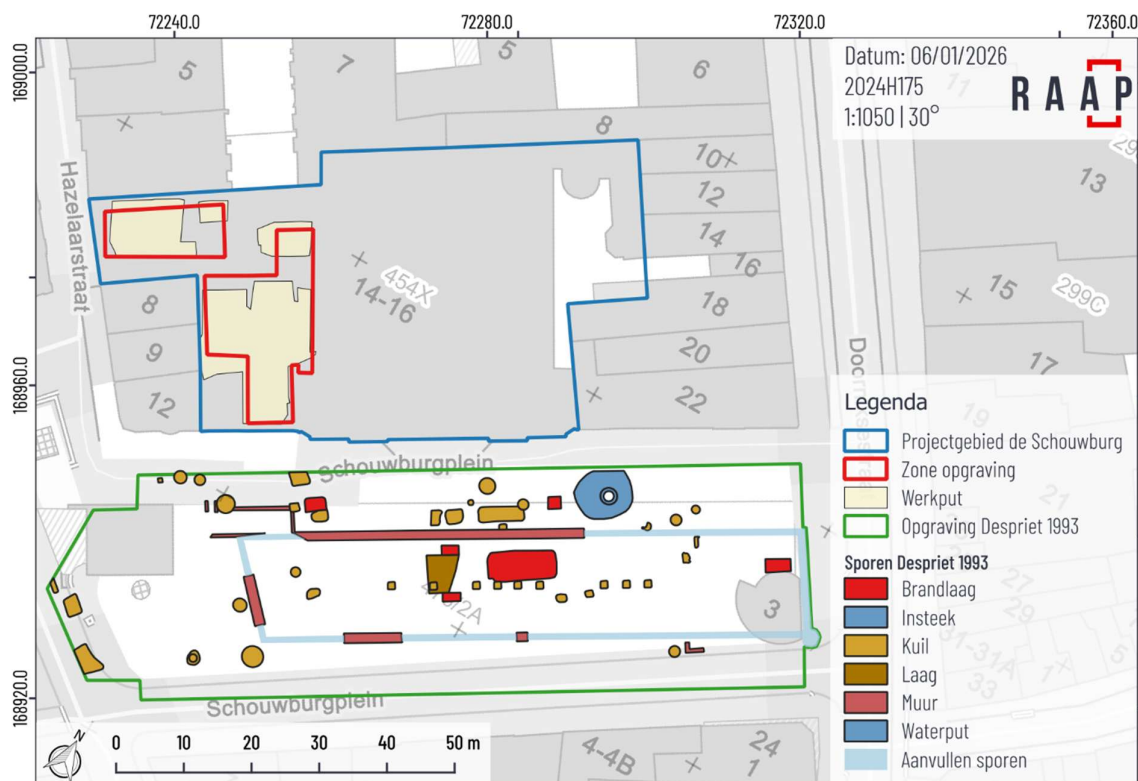
- Periode I (1250-1325): een stenen waterput en enkele afvalkuilen
- Periode II (1382): stadsbrand, verwoesting van een zestal houten huisjes
- Periode III (1382-1538): resten van constructies met bakstenen onderbouw. Uit deze periode dateert ook een afvalkuil met een baardmankruik ca. 1500-1530 (Raeren of Aken)
- Periode IV (1538-1548): constructie van de Halle (82 m x 16 m)
- Periode V (1549-1902): de bouw van een woonblok tegen de noordzijde van de Halle
- Periode VI (1902-1944): afbraak ruïnes van de Halle en het creëren van het Schouwburgplein

Het betreffen de resten van een jongere laatmiddeleeuwse stadswijk, Romeinse en Karolingische vondsten *in situ* ontbreken compleet. In totaal werden 72 structuren aangetroffen, waaronder 5 gebouwresten, 13 water- en beerputten, 3 zandwinningskuilen en 4 brandlagen (van 1382). Er werden 25 kuilen met uiteenlopende functie vastgesteld en de funderingen van de Halle werden op plan gebracht. Er werd voornamelijk aardewerk aangetroffen. Een categorie aardewerk was opmerkelijk: een kleine verzameling blauwgrijs, reducerend gebakken aardewerk in relatie met hoogversierde kruiken en een stenen waterput met houten onderbouw. Dit toonde een continu gebruik aan vanaf de 2de helft van de 13de eeuw tot 1902.

²⁹ DESPRIET, 1994, 58-59.

Figuur 13. Plan van de opgraving uit 1993 op het Schouwburgplein. (DESPRIET, 1996, plaat 8).

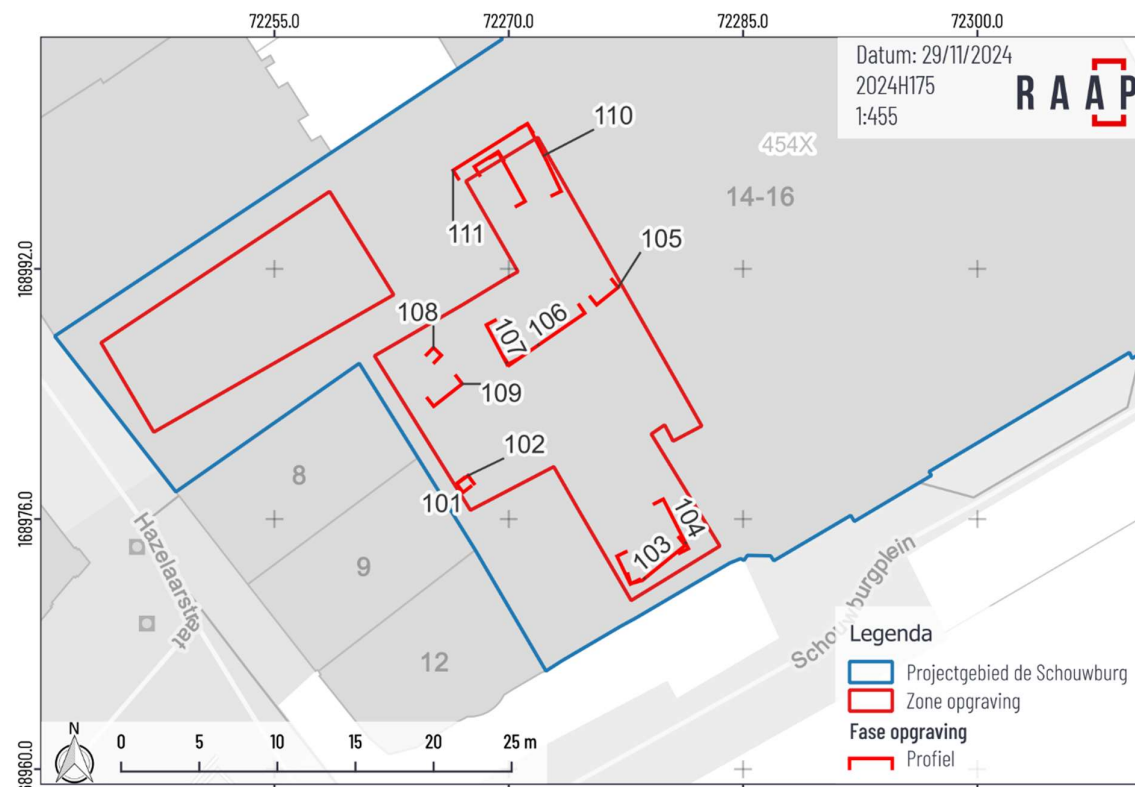
Figuur 14. Gedigitaliseerd plan van de opgraving uit 1993 op het Schouwburgplein geprojecteerd op de GRB (DESPRIET, 1996, plaat 8, AGIV, 2025).

5 STRATIGRAFIE VAN HET TERREIN

5.1 METHODOLOGIE

In het totaal werden 11 profielen geplaatst. Het doel van de profielen was voornamelijk de registratie van de stratigrafie van de vele sporen en lagen. Bijkomend werd ook de natuurlijke gelaagdheid van de bodem genoteerd. Enkel profiel 104 werd uitsluitend voor aardkundig doeleinde gezet. Van het merendeel van de profielen werd een fotogrammetrische opname gemaakt. Het zeer groot aantal overlappen foto's leverde op die manier een onvervormd beeld van de lange profielen.

Tijdens de opgraving werd een opeenvolging van antropogene lagen en kuilen boven op de moederbodem aangetroffen. In de volgende paragrafen wordt voornamelijk de focus gelegd op Ap-horizont die op verschillende plaatsen werd waargenomen en de C-horizont (moederbodem).

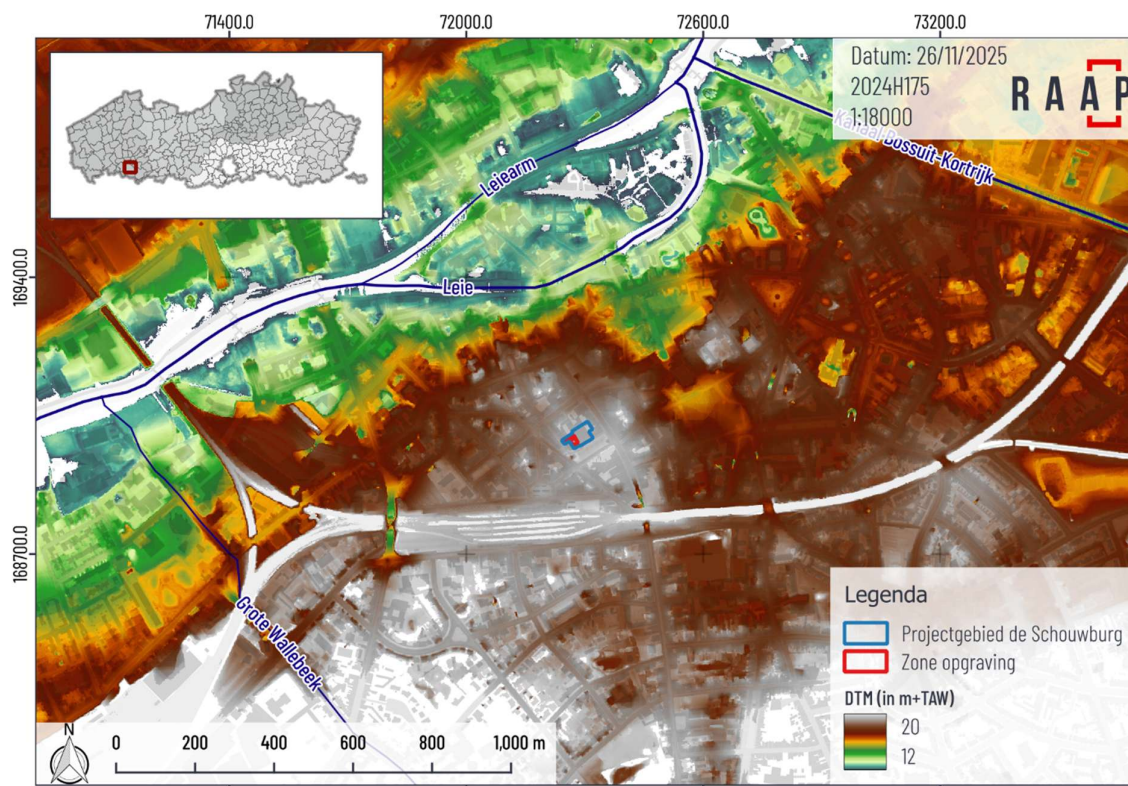

Figuur 15. Weergave van de profielen geprojecteerd op de GRB (AGIV, 2025).

5.2 AARDKUNDIGE OPBOUW

Het plangebied is gelegen op een hoger gelegen zone ten zuiden van de Leie, en in de Leievallei. Op basis van de bovengrens van de moederbodem liep het plangebied licht af richting het noorden toe. Dit strookt met de afloop van het terrein richting de noordelijk gelegen Leie. Binnen het plangebied kon het natuurlijk bodemniveau op verschillende TAW's worden vastgesteld. Gemiddeld was dit tussen 18 en 18,32+mTAW.

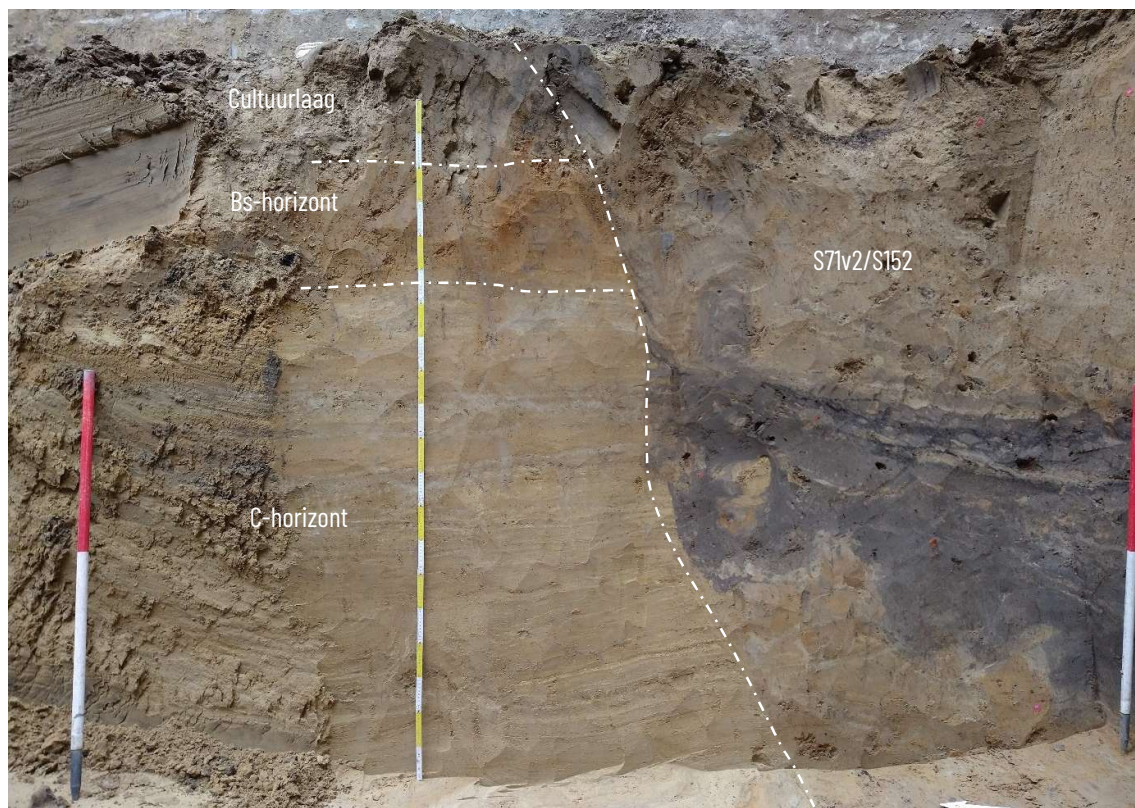
PR104 is het beste profiel om de aardkundige opbouw te bestuderen. Hier is merkbaar dat de natuurlijke bodem (C-horizont) is opgebouwd uit snel opeenvolgende laagjes zand en zandleem, die een licht geelgrijze tot licht oranjegele kleur hebben (figuur 17). Enkel in PR104 werd een bodemvormingsproces vastgesteld. Het betreft hier een oxi-reductie-horizont (Bs) met een typische oranje kleur.

Figuur 16. DTM met projectie van het plangebied en onderzochte zones (AGENTSCHAP DIGITAAL VLAANDEREN, 2006).

5.3 EEN CULTUURLAAG

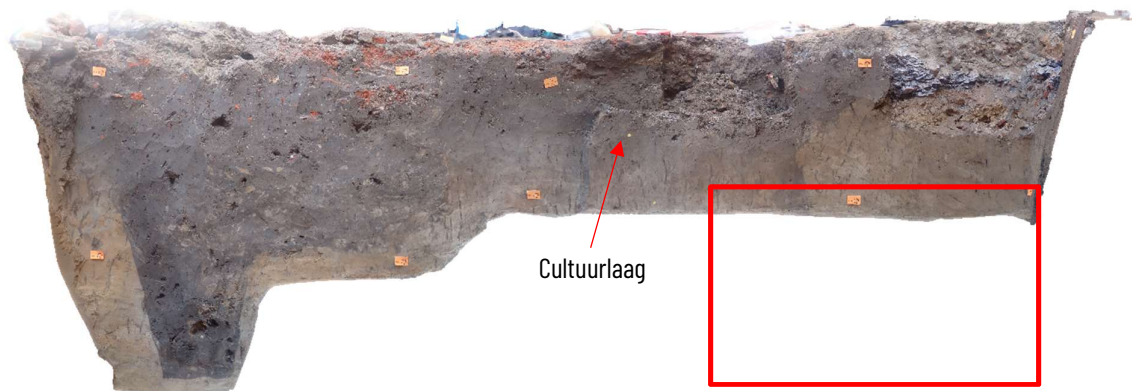
Net zoals in het vooronderzoek werd bovenop de natuurlijke bodem een grijze laag vastgesteld, die als Ap-horizont/cultuurlaag werd geïnterpreteerd. Deze laag werd in het merendeel van de profielen waargenomen (tabel 2) en bestond uit een vrij homogeen grijze lichte zandleem, waarin sporadisch spikkels houtskool voorkwamen. De overgang tussen beide horizonten was vrij diffuus gezien de sterke bioturbatie, die de moederbodem en bovenliggende laag met elkaar vermengd. Naar de moederbodem toe werd deze laag steeds bleker door uitloging en sterke bioturbatie, tot deze overgang in de moederbodem. De laag lijkt op een natuurlijke manier aangegroeid te zijn eerder dan opgevoerd. Nergens werden indicaties aangetroffen dat de moederbodem werd afgetopt bij het vormen van deze laag. Opvallend was wel dat in P109 deze laag plots sterk afliep naar het oosten toe, vermoedelijk liep het terrein hier af. De maximale dikte van deze laag bedroeg 55cm, de minimale rond de 25cm.

Figuur 17. Diepste bodemprofiel aangelegd in de zuidelijke hoek van profiel 104. Hierop is bovenaan een Bs-horizont zichtbaar. Het gaat om de onderkant van de oorspronkelijke bodemvorming (uitloging). De bodem is opgebouwd uit een opeenvolging van zandige pakketten en zandleem. Spoor S71v2/S152 (rechts) snijdt door deze natuurlijke bodemlagen heen.

Tabel 2. Boven en ondergrens van de cultuurlaag binnen het plangebied. De lege cellen duiden op profielen waar deze laag niet aanwezig was of de diepte niet meer te bepalen viel. Profielen aangegeven in het rood komen overeen met de afgebeelde profielen hieronder.

Profiel	Bovengrens cultuurlaag	Ondergrens cultuurlaag en bovengrens C-hor	Dikte cultuurlaag
P101	18,35+mTAW	18+mTAW	+35cm
P102	18,35+mTAW	18+mTAW	+35cm
P103	-	-	-
P104	18,55+mTAW	18,32+mTAW	+23mc
P105	-	-	-
P106	-	-	-
P107	18,38+mTAW	18,14+mTAW	+24cm
P108	-	-	-
P109	18,13+mTAW	Tussen 17,95 en 17,42+mTAW	Tussen 25cm en +-75cm
P110	-	-	-
P111	18,55+mTAW	18,13+mTAW	+42cm

Figuur 18. Profiel 104 in het zuiden van het plangebied. Links is een volledige stratigrafie merkbaar van het maaiveld tot de natuurlijke bodem. Het rood kader geeft de locatie van figuur 17 aan op profiel 104.

Figuur 19. P107 centraal in het plangebied.

Figuur 20. P111 in het noorden van het plangebied.

5.1 STRATIGRAFIE VAN HET PLANGEBIED

Voor de start van het vooronderzoek en de opgraving werd de bestaande bewoning afgebroken. Tijdens de opgraving bevond het maaiveld zich op tussen 19,4/19,5 tot 19,9+mTAW in het noorden en tussen 19 tot 19,3/19,5+mTAW centraal en in het zuiden. Dit betekent dat er een antropogeen pakket aanwezig was van minstens 1/1,5m tot bijna 2m dik. In sommige profielen werd de natuurlijke bodem machinaal niet bereikt en werd deze opgespoord d.m.v. een boring. In deze boringen werd in PR105 de natuurlijke bodem geregistreerd op 17,34+mTAW en in PR107 pas op 15,65m+TAW. Dit komt overeen met een verschil van ongeveer 2,5m tot zelfs 3,5m ten opzichte van het maaiveld tijdens de opgraving.

Figuur 21. Profiel 110. Bemerkt de vele lagen en kuilen die door elkaar gingen. Het diepste punt op de foto is gelegen op 16,4+mTAW.

6 BESCHRIJVING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SPOREN

6.1 ALGEMENE INLEIDING

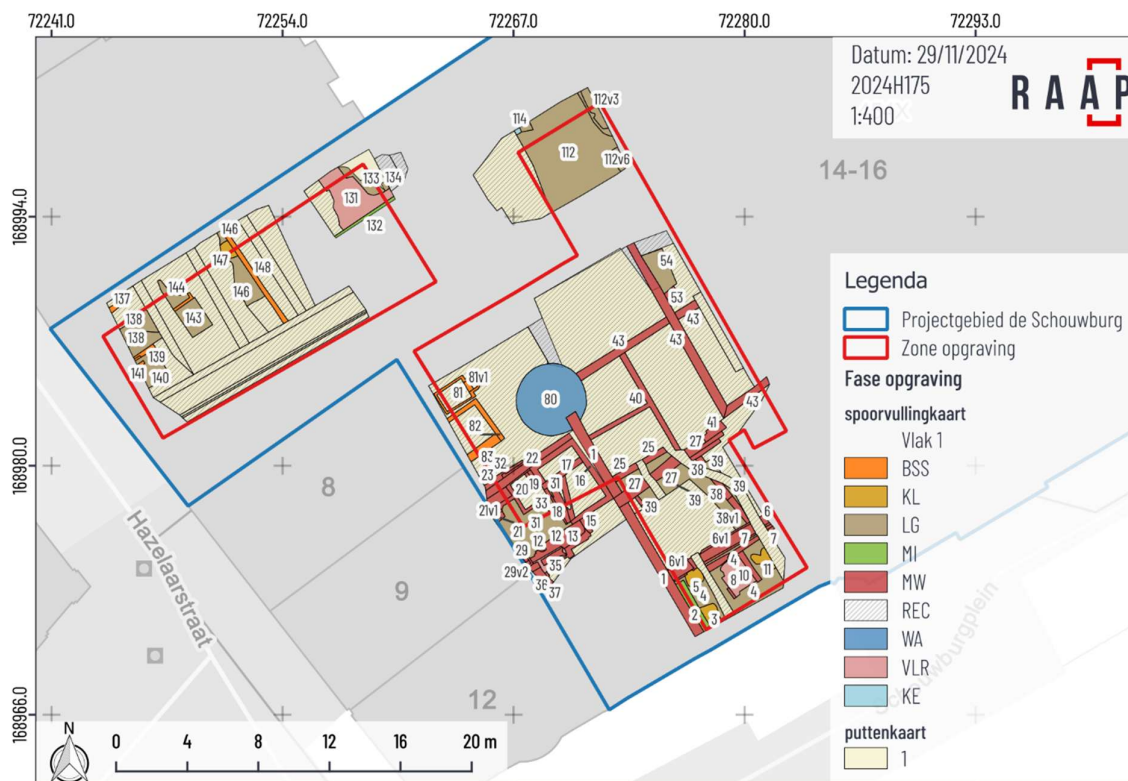
In totaal werden 151 nummers uitgedeeld aan sporen met een verschillende aard. In tabel 3 wordt een opsomming gegeven van de verschillende sporen en hun spoornummers. Alle recente sporen werden aangeduid met het algemeen nummer S999.

Om het overzicht te behouden worden de geregistreerde sporen in 5 groepen onderverdeeld:

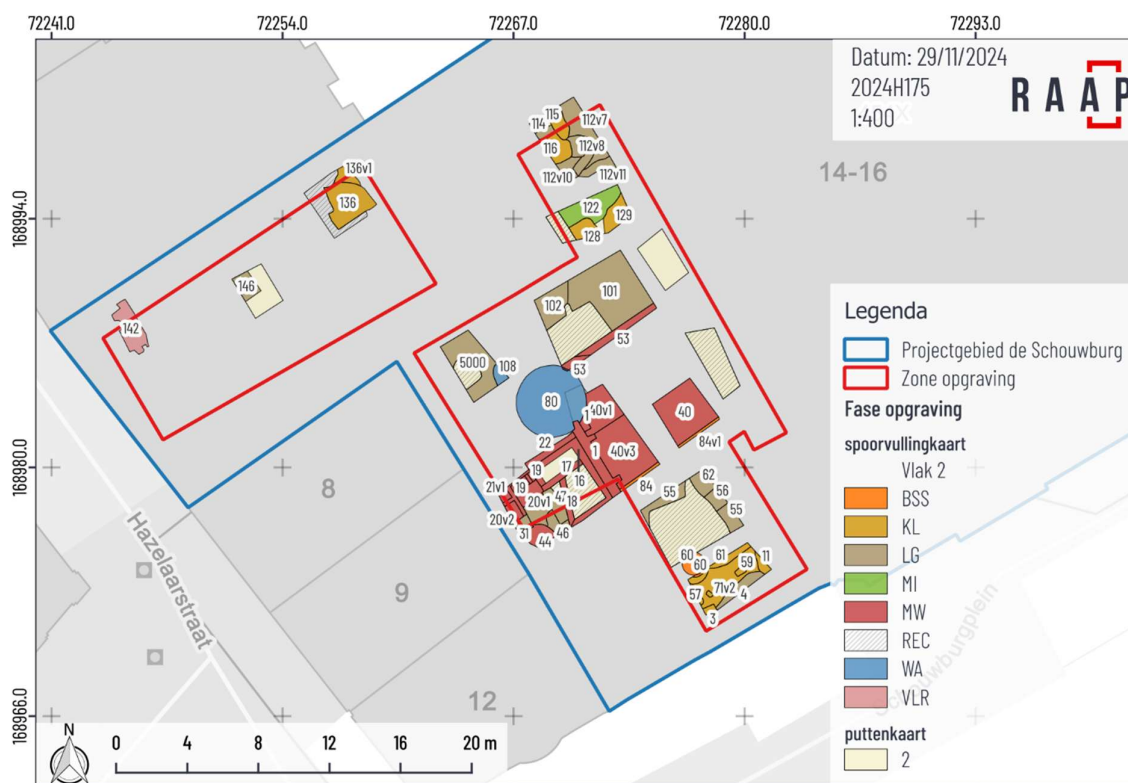
- Sporen uit de late middeleeuwen
- Een postmiddeleeuwse baksteenstructuur
- Laat- en postmiddeleeuwse waterputten
- 17de- tot 19de-eeuwse sporen
- 20ste-eeuwse sporen

Tabel 3. De spoorinterpretaties tijdens de opmaak van het archeologierapport.

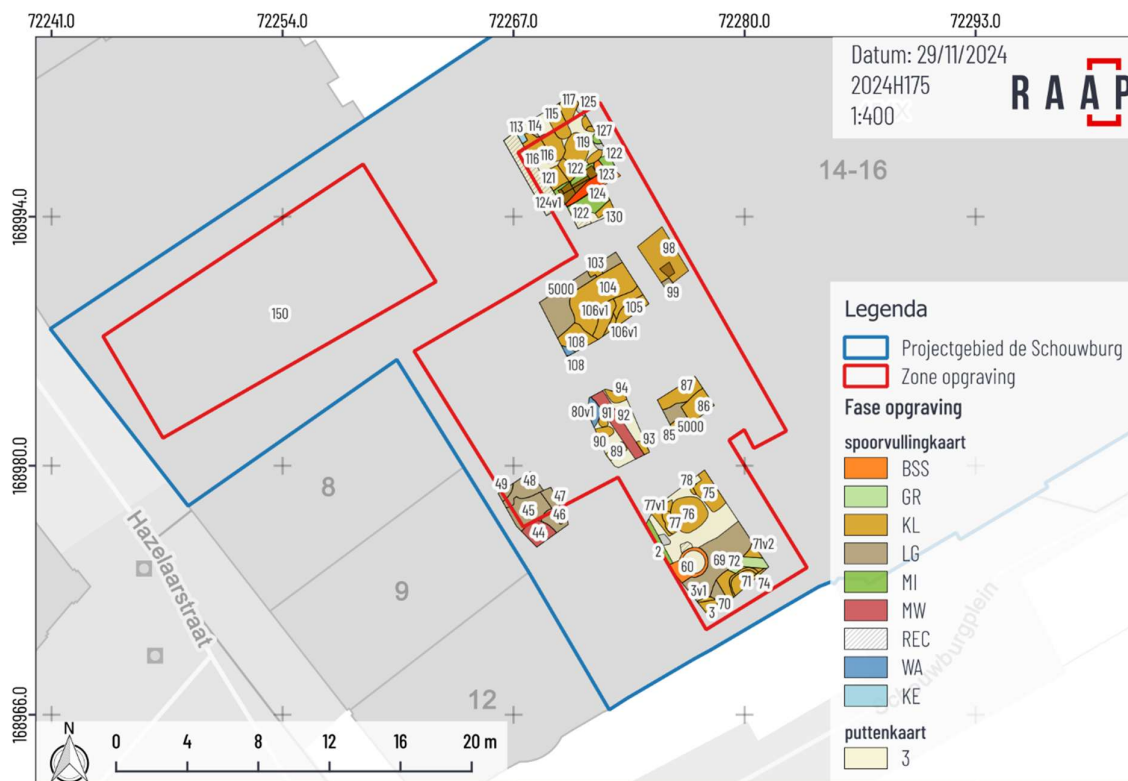
Afkorting	Spoor interpretatie	Aantal	Sporen
BSS	Baksteenstructuur	12	60, 81, 82, 83, 84, 123, 124, 137, 139, 141, 145, 148
GR	Greppel of gracht	2	72, 73
KE	Kelder	1	113
KL	Kuil	44	3, 5, 11, 57, 58, 59, 61, 71, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 93, 94, 98, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 128, 129, 130, 136, 147, 151, 152
LG	Laag	43	4, 26, 30, 31, 39, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 54, 55, 56, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 88, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 112, 114, 133, 134, 135, 138, 140, 143, 144, 146, 5000
MI	Muurinsteek	4	2, 122, 127, 132
MU	Muuruitbraak	1	51
MW	Metselwerk	35	1, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 53, 92
REC	Recente verstoring	1	999
VLR	Vloer	4	8, 35, 131, 142
WA	Waterput	4	80, 108, 149, 150
Aantal		151	

Figuur 22. De sporen van vlak 1 geprojecteerd op de GRB (AGIV, 2025).

Figuur 23. De sporen van vlak 2 geprojecteerd op de GRB (AGIV, 2025).

Figuur 24. De sporen van vlak 3 geprojecteerd op de GRB (AGIV, 2025).

Figuur 25. De sporen van vlak 4 geprojecteerd op de GRB (AGIV, 2025).

6.2 SPOREN UIT DE LATE MIDDELEEUVEN

6.2.1 Inleiding

Door de hoge graad van verstoring door jongere vormen van archeologie kwamen sporen uit de late middeleeuwen zeer gefragmenteerd en verspreid voor binnen het plangebied. Daarbij waren deze sporen telkens aan het uiteinde van de advieszones gelokaliseerd. Omdat er telkens een buffer van ongeveer 1m werd behouden met de bestaande muren, konden de sporen maar over een kleine oppervlakte onderzocht worden.

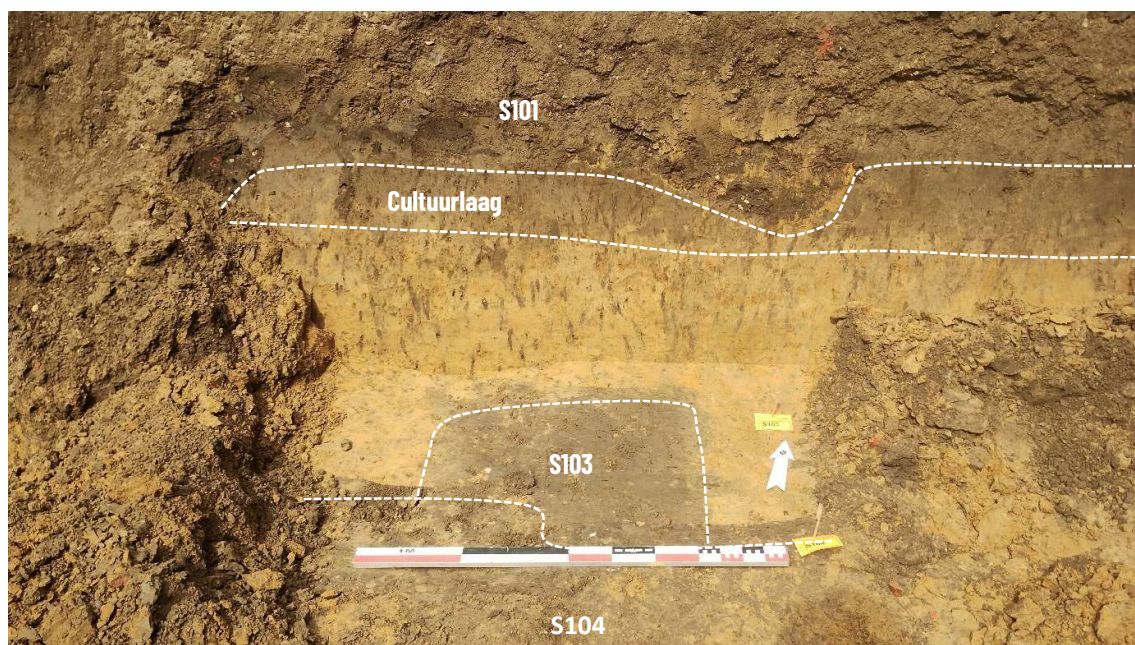
6.2.2 Cultuurlaag S68/S69 (?) en S103 en S151

Net zoals in het vooronderzoek werd tijdens de opgraving opnieuw sporen van een cultuurlaag op meerdere plaatsen waargenomen (zie 5.3). Tijdens de opgraving werden verschillende spoornummers aan deze laag toegekend (S68 en S69). Op basis van het vondstmateriaal kan deze laag gedateerd worden in de late middeleeuwen, ca. de 14de en 15de eeuw, ca. 1350-1450.

Met uitzondering van S103 en S151 bevonden alle andere sporen zich stratigrafisch boven deze laag. Echter kon voor S103 en S151 noch in het profiel, noch in het vlak een duidelijke relatie met de cultuurlaag worden vastgesteld. Het is dus zeker mogelijk dat deze sporen gelijktijdig of jonger dateren dan deze laag. Opvallend was een mogelijk mes in de vulling van S151. De sporen moeten op basis van het vondstmateriaal en inclusies baksteen zeker dateren in de late middeleeuwen. Daarbij werd bij de opgraving van Despriet op het Schouwburgplein pas na 1382 voor de eerste maal baksteenbouw vastgesteld, wat een datering in de tweede helft van de 14de eeuw plausibel maakt.

Figuur 26. De zogenaamde S69 in vlak 3.

Figuur 27. S103 in vlak 3. Het spoor lijkt zich onder de cultuurlaag te bevinden.

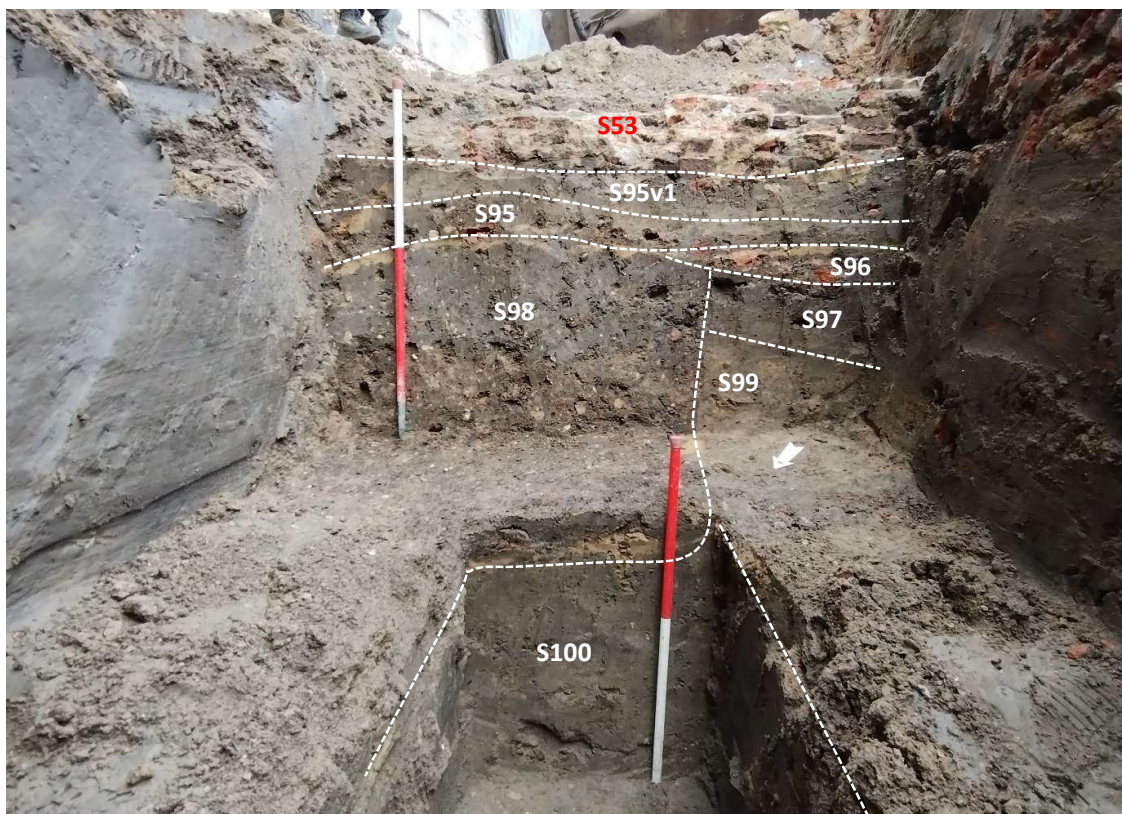

Figuur 28. Kuil S151 in vlak. Bemerkt de twee vullingen.

6.2.3 Laatmiddeleeuwse pakketten en kuilen (profiel 105)

Omdat deze zone gelegen was tussen 4 grote verstoringen (bestaande muur Schouwburg, een 20ste-eeuwse muur en 2 20ste-eeuwse kelderruimtes) konden deze sporen enkel in een smal profiel onderzocht worden. Door stabiliteitsredenen werd er getrapt uitgegraven en werd de natuurlijke bodem - gelegen op ca. 16,54+mTAW - bereikt aan de hand van een boring.

De oudste vastgestelde sporen in dit profiel zijn S97, S99 en S100 en kunnen niet nauwer gedateerd worden dan de late middeleeuwen.³⁰ Deze lagen worden doorsneden door puinpakket S98, dat opvallend veel brokken houtskool, fragmenten rode baksteen, brokken mortel en enkele brokken verbrande leem bevat. Daarnaast werd met de metaaldetector indicatoren van sterke verbranding waargenomen.³¹ Mogelijk hebben we hier te maken met de opkuis van een brand. Na het graven en opvullen van deze kuil werden 3 dunne heterogene zandige lagen herkend met resten baksteen en mortel (S95v0 en v1 en S96). Deze lagen worden momenteel geïnterpreteerd als mogelijke nivelleringslagen van het terrein na de brand. Echter kan door de beperkte breedte van dit profiel deze interpretatie niet volledig hard gemaakt worden. Op deze mogelijk nivelleringslaag wordt vervolgens een muur (S53) waargenomen die uit de 19de eeuw dateert.

Figuur 29. Profiel 105, met aanduiding van de verschillende lagen en kuilen.

³⁰ Op basis van vondstmateriaal: 2 wandscherven grijs aardewerk.

³¹ De verbrande vulling van het spoor reageert op het magnetisch veld dat de metaaldetector uitstuurt waardoor de verbranding als zwakke signalen waargenomen worden.

6.2.4 Een concentratie laatmiddeleeuwse kuilen en lagen

Centraal en aan het zuidwesten gelegen van het plangebied werd een zone vastgesteld met laatmiddeleeuwse activiteit in de vorm van kuilen en lagen. Deze sporen werden onderzocht in 2 vlakken, maar konden door stabiliteitsproblemen niet volledig worden onderzocht. De sporen werden doorsneden door een 17de-eeuwse waterput en 20ste-eeuwse kelders en muurwerk. De sporen zullen per vlak besproken worden.

6.2.4.1 Onder de 20ste-eeuwse verstoringen: vlak 3 en vlak 4

In dit vlak werden op 18,5+mTAW vijf laatmiddeleeuwse sporen vastgesteld (S45 t.e.m. S49). Al deze sporen bevatten een groot aantal vondstmateriaal waardoor deze sporen relatief goed gedateerd kunnen worden.

Het oudste spoor S48 was een steriel homogeen pakket, dat op basis van vondstmateriaal in ca. de tweede helft van de 14de eeuw gedateerd kan worden. Omdat dit pakket zo steriel en homogeen was, bestaat de mogelijkheid dat het hier een hoger bewaarde vulling van cultuurlaag S68/S69 betreft.

Vervolgens werd S48 doorsneden door S49, S45 en S47. Deze lagen konden op basis van aardewerk en metaal geplaatst worden vanaf de tweede helft van de 14de eeuw tot de 15de eeuw. Alle vondsten wijzen op huishoudelijk materiaal, maar met een zekere rijkdom. Er werd botmateriaal aangetroffen van grote tot middelgrote zoogdieren zoals varken en schaap, maar ook van kleinere zoogdieren zoals haas, en een kippenbotje. Binnen het aardewerkensemble komen kannen/kruiken, deksels, kommen, teilen, grapes, voorraadpotten, potten, steelkommen en borden/schotels voor. Opmerkelijk waren 2 archeologisch volledige vormen aardewerk uit S45. Het betreffen uitzonderlijke miniatuurversies van normaal grotere recipiënten. Daarbij werd ook een scherf mediterrane majolica vastgesteld van een bord van het type rijp-Valenciaans dat gedateerd kan worden tussen 1375 en 1475. Ten slotte werden enkele laatmiddeleeuwse metaalvondsten gedetecteerd waaronder een stuk maliën.

Voornamelijk S45 werd bemonsterd in functie van klein vondstmateriaal, bijvoorbeeld dierlijk bot (monsters M1 en M2). Er werd na het uitzeven voornamelijk aardewerk, baksteenbrokken en natuursteen vastgesteld in het zeefresidu. Een kleine fractie van het materiaal bevat visbot en dierlijkbot van zoogdieren en schelpen materiaal. Deze stalen tonen opnieuw aan dat deze contexten afvalpakketten van huishoudelijk materiaal betreffen.

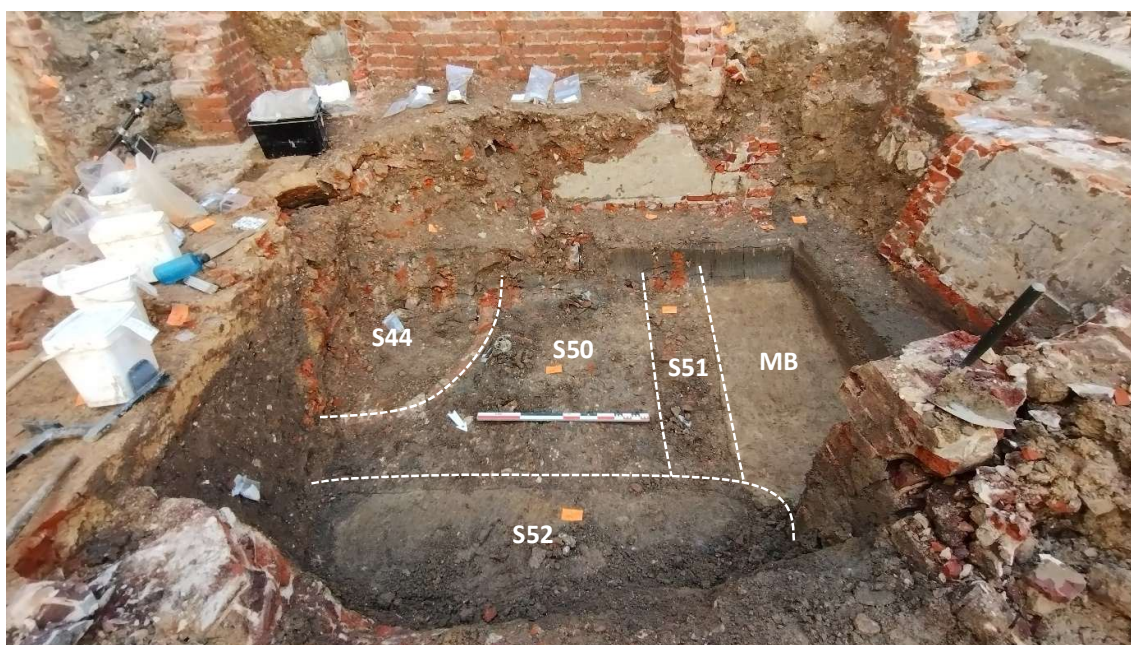
Bij het verdiepen werd 40cm dieper een nieuw sporenvlak herkend op 18,15+mTAW. Opnieuw werden laatmiddeleeuwse sporen vastgesteld, ditmaal in de natuurlijk bodem. Sporen S50, S51 en S52 zijn allemaal te plaatsen in de 14de en 15de eeuw en bevatten opnieuw resten van huishoudelijk materiaal zoals drinknappen, kannen/kruiken, pannen, schalen, grapes en dierlijk bot van grote tot middelgrote zoogdieren zoals rund, schaap/geit. In S50 werd ook resten van eend vastgesteld. Mogelijk is S51 een uitbraakspoor van een muur en is het enige spoor van funderingen uit de late middeleeuwen. Dit verklaart ook waarom ten noordwesten van dit uitbraakspoor de natuurlijke bodem bewaard is gebleven. Vermoedelijk was dit een perceelsgrens of erfonderverdeling.

Figuur 30. V29. Een bodemscherf mediterrane majolica van het type rijp-Valenciaans.

Figuur 31. Put 1 vlak 3 met aanduiding van de verschillende laatmiddeleeuwse sporen. S44 is de insteek van een jongere waterput.

Figuur 32. Put 1 vlak 4. Ten zuiden van muuruitbraak S51 bevonden zich laatmiddeleeuwse pakketten terwijl ten noorden ervan de natuurlijke bodem werd bereikt.

Figuur 33. Een kleine aardewerkvorm (miniatuur-kom?) uit S45.

Figuur 34. Een klein potje in aardewerk uit S45.

Figuur 35. V30. Maliën uit S45.

Figuur 36. V38. Laatmiddeleeuws aardewerk uit laag S50.

6.3 LAAT- EN POSTMIDDELEEUEWSE BAKSTENEN PUTTEN

6.3.1 Een laatmiddeleeuwse bakstenen waterput

In het noordwesten van het plangebied werd een bakstenen waterput vastgesteld die volledig was opgevuld met beton (S149-S150).³² Omdat deze zone sterk verstoord was, de insteek geen vondsten opleverde en de binnenzijde niet kon worden onderzocht, kon de waterput niet exact worden gedateerd. De onderkant werd jammer genoeg niet worden bereikt wegen de instabiele toestand van het smalle perceel waarop deze zich bevond. Toch werd zoveel mogelijk informatie verzameld.

De waterput had een diameter van ca. 1,5m aan de buitenzijde en ca. 1m aan de binnenzijde. Hij was opgetrokken met rode baksteen, was 1 strek breed en opgemetseld met vrij zachte licht bruinbeige kalkmortel. De bakstenen hadden een formaat 235x110x50mm en 240x105x?mm. De tienlagenmaat voor de structuur bedroeg 57cm. Dit baksteenformaat komt in Kortrijk voor vanaf de 14de eeuw³³ en kan mogelijk doorleven in de 15de eeuw. Een datering vanaf de 14de eeuw lijkt aangewezen maar een jongere datering wordt niet weerhouden.

³² Tijdens het gieten van recente funderingsbalken met een grote hoeveelheid beton in de lege waterput zijn gevloeid.

³³ DEBONNE, 2015, 243-244.

Figuur 37. Bakstenen waterput S149-150 in coupe. Deze was gelegen onder een betonnen funderingsbalk en was tot de bereikte onderzoeksdiepte opgevuld met beton.

6.3.2 Een 15de/17de-eeuwse citerne

In het zuidwesten van het plangebied werd tussen 19de-eeuwse tot 20ste-eeuwse metselwerk een kleine ronde structuur waargenomen (S44, figuur 38). Tijdens het verdiepen naast deze halfronde bleek het om een ronde put te gaan met trechtervormige afsluiting. De put was slechts 1.5m diept aangelegd, waardoor deze niet als waterput kan zijn gebruikt. Mogelijk betreft het eerder om een citerne voor bijvoorbeeld opslag van regen. Voor deze constructie werd een baksteenformaat gebruikt van 200x100x50mm. De structuur werd door 19de-en 20ste-eeuwse verstoringen voor de helft vernietigd. De andere helft bleef bewaard door een 18de-eeuwse muur die bovenop de waterput werd gebouwd (figuur 39).

Qua datering moet de citerne dateren van ná de 15de eeuw, aangezien de insteek ervan laatmiddeleeuwse lagen doorsneed. Het gebruikte baksteenformaat is kleiner dan de gekende 14de-eeuwse gekende Kortrijkse formaten³⁴ en moet dus van een jongere datum dateren. In de puinige opvulling van de structuur werd weinig vondstmateriaal vastgesteld: kleine stukken aardewerk, bot en metaal. Op basis van het aardewerk en het metaal kan de opvulling gedateerd worden tussen de 16de en de 17de eeuw. Deze vulling is intrusief, waardoor de structuur zelf ouder of mogelijk gelijktijdig moet zijn met deze datering. Door de puinige vulling werd besloten dat staalname in functie van radiokoolstofdatering en/of pollen- en macrorestenonderzoek weinig zinvol zou zijn.

Figuur 38. Muur S12 en ronde opening van de baksteenstructuur S44 in vlak 1.

³⁴ DEBONNE, 2015, 243-244. De oudste baksteenformaten dateren typologisch van de late 13de eeuw (na 1297) en de 14de eeuw (260x135x60mm). Een ander formaat dateert uit de 14de eeuw (240x110x55mm).

Figuur 39. Coupe op baksteenstructuur S44. Op en tegen de structuur werd muur S22 opgetrokken.

6.3.3 Een postmiddeleeuwse afvalput

6.3.3.1 De structuur en zijn vullingen

De structuur betreft een ronde baksteenvorm. Het was opgebouwd uit gerecupereerde bakstenen waarbij 3 soorten maten werden gebruikt: 240x110x55mm, 260x135x60mm en 200x90x50mm. De mortel bestond uit beige kalkmortel met matige hardheid. Aan de buitenzijde van de structuur werd eveneens mortel waargenomen. Dit gegeven, evenals het ontbreken van een aanlegkuil, betekent dat de structuur in een uitgegraven put werd aangelegd die niet groter was uitgegraven dan het metselwerk zelf. De overtollige mortel aan de buitenzijde kon daardoor niet worden afgeschraapt tijdens het metselen. Opvallend aan de structuur waren 2 rijen met openingen in het bakstenen metselwerk. De rijen waren opgebouwd uit kopse stenen die op hun smalle kant zijn gelegd, waarbij telkens 1 steen was weg gelaten in het metselwerk. Tussen de twee rijen met openingen waren drie gewone lagen baksteen aanwezig. De onderkant van de structuur kon worden bepaald op een diepte van 18,03m+TAW.

De bovenste vulling (S60v1) werd als verstoring geïnterpreteerd van de 19de-eeuwse muur die boven de structuur werd gebouwd. Daaronder bevond zich een grijs, licht zandig, gelaagd pakket met daarin veel en grote houtskoolbrokken. Deze vulling was opmerkelijk kleverig. Gezien deze kenmerken betrof het mogelijk asresten. In deze vulling werden ook twee fijne lenzen kalkmortel opgemerkt (S60v2). De oudste vulling lag deels op de natuurlijke bodem en deels op cultuurlaag S69. Deze vulling bestond onderaan uit zeer fijn baksteenpuin met daarop zandige lagen gevuld met stukjes aardewerk en houtskoolbrokken. Het fijne laagje baksteengruis kan worden geïnterpreteerd als 'bouwvloertje'.

6.3.3.2 Datering

Stratigrafisch sneed dit spoor door de laatmiddeleeuwse cultuurlaag S69 (14de-15de eeuw) en werd oversneden door een laat-19de - 20ste-eeuwse muur. De oudste baksteenformaten dateren typologisch van de late 13de eeuw (na 1297) en de 14de eeuw (260x135x60mm). Daarnaast werd ook nog een andere 14de-eeuwse baksteenmaat herkend (240x110x55mm).³⁵ Het jongste baksteenformaat is kleiner dan de laatmiddeleeuwse exemplaren (200x90x50mm) en dateren van ná de 14de/15de eeuw. Dit formaat komt overeen met het zogenaamde Waalformaat dat vanaf de 17de eeuw frequent gebruikt werd.³⁶ Daarbij werden in de onderste vulling van het spoor verschillende

³⁵ DEBONNE, 2015, 243-244.

³⁶ HASLINGSHUIS & JANSE, 2005, 47. Het waalformaat dateert van na de 16de eeuw en de baksteenmaat hier is rond 210x10x50mm.

scherven aardewerk aangetroffen die te dateren zijn tussen de 15de en de 17de eeuw. Een sluitvondst was een steengoedscherf met een applique dat dateert tussen 1550 en 1650.

De combinatie van deze gegevens stelt een datering in de 17de eeuw voorop.

Figuur 40. V72. Een steengoedscherf met een applique gedateerd tussen 1550-1650 uit S60.

Figuur 41. Baksteenstructuur S60 tijdens het vooronderzoek.

Figuur 42. Coupe op baksteenstructuur S60 met aanduiding van de verschillende lagen.

Figuur 43. Baksteenstructuur S60 na het uithalen van de tweede helft. Op de natuurlijke bodem was gruis van baksteenpuin merkbaar.

6.3.3.3 Natuurwetenschappelijk onderzoek van organische macroresten³⁷

Na het couperen werden de vullingen bemonsterd in functie van het bepalen van de functie van deze structuur. Uit de onderste vulling werd een bulkstaal geselecteerd in functie van een waardering van botanische resten en bepalen van de aard van deze structuur. Daarnaast zijn ook twee pollenbakken in de vulling geslagen.

Het botanisch waarderingsonderzoek, uitgevoerd door BIAx, leverde volgende informatie op: Tot de botanische macroresten behoorden enkele verkoalde resten, waaronder een kersenpit en graankorrels van rogge en gerst, evenals een slecht geconserveerd onverkoold vlierzaad. Daarnaast bevatte het staal veel kleine, gemengde houtskoolfragmenten, waarschijnlijk nederzettingssruis. De matrix bestond daarnaast hoofdzakelijk uit baksteenpuin en mortel en fragmenten verbrand bot, een glasscherf en een stukje leisteen.

Op basis van de waardering bleek het staal niet geschikt voor verder doorgedreven analyse. Een ¹⁴C-datering werd niet overwogen aangezien een datering in de 17de eeuw of later wordt vermoed. Daarbij is de kans op een foute datering (want na 1650)³⁸ groot. Een houtskoolanalyse zou eventueel zicht kunnen bieden op de aard van het gebruikte hout. Er werd echter geopteerd om hier niet verder op in te zetten gezien zowel een exacte datering als functie van de structuur onduidelijk blijven.

³⁷ Waardering uitgevoerd door BIAx, Zie bijlage 6 voor het rapport.

³⁸ HANECA ET AL., 2019

Tabel 4. Stalen uit S60 (MPOL= pollen; MZ= zaden/vruchten; MVON= vondsten; MHK= houtskool, MREF= mortelstaal). In het rood de uitgewerkte staal.

MONSTER	PUT	VLAK	SPOOR	VULLING	INHOUD	VERZMWIJZE	OU_NOTES
7	1	3	60	0	MREF	BULK10	Mortelstaal
8	1	3	60	3	MZ	BULK10	gewaardeerd
9	1	3	60	3	MVON	BULK10	uitgezeefd
10	1	3	60	2	MVON	BULK10	uitgezeefd
11	1	3	60	/	MPOL	Pollenbak	gedeselecteerd
12	1	3	60	/	MPOL	Pollenbak	behouden
13	1	3	60	3	MHK	ITEM	Houtskool

6.3.3.4 Interpretatie

Deze baksteenstructuur werd reeds tijdens het vooronderzoek aangetroffen en er werd een ambachtelijke functie aan toegeschreven. Tijdens de opgraving kon deze hypothese noch bewezen noch bevestigd worden. De specifieke opbouw van deze put, de studie van de vondsten en waardering van de macroresten schuift volgende hypothese naar voor: de structuur wordt beschouwd als bezinkput waarbij vocht doorheen de gaten in de bodem kon trekken. De vulling bestond voornamelijk uit huishoudelijk afval, waaronder haardassen, die systematisch in de put werd gedumpt. De aanwezige gaten wijzen erop dat er vochtig afval in de put terecht kwam of/ en de put niet was afgesloten waardoor (regen)water in de grond diende te infiltreren. Hypothetisch is het mogelijk dat de assen werden bewaard in functie van bemesting van achtertuinen op het moment dat moestuinen vrij waren van groenten. De put wordt algemeen in de 17de gedateerd, een periode dat de opgraafzone nog voornamelijk bestond uit achtererven (figuur 44). Bij een projectie van deze afvalput op het 18de-eeuws plan, blijkt deze structuur buiten het klooster te liggen (figuur 45).

Figuur 44. Detail uit de kaart van Sanderus van Kortrijk (1641) met de Grote hallen afgebeeld (hier weergegeven als Nieuwe halle) (bron: A. Sanderus 1641). Hierop zijn het projectgebied, de opgravingszones en de bakstenen structuur S60 geprojecteerd. Deze georeferentie toont aan de structuur in de 17de eeuw in een tuinzone stond.

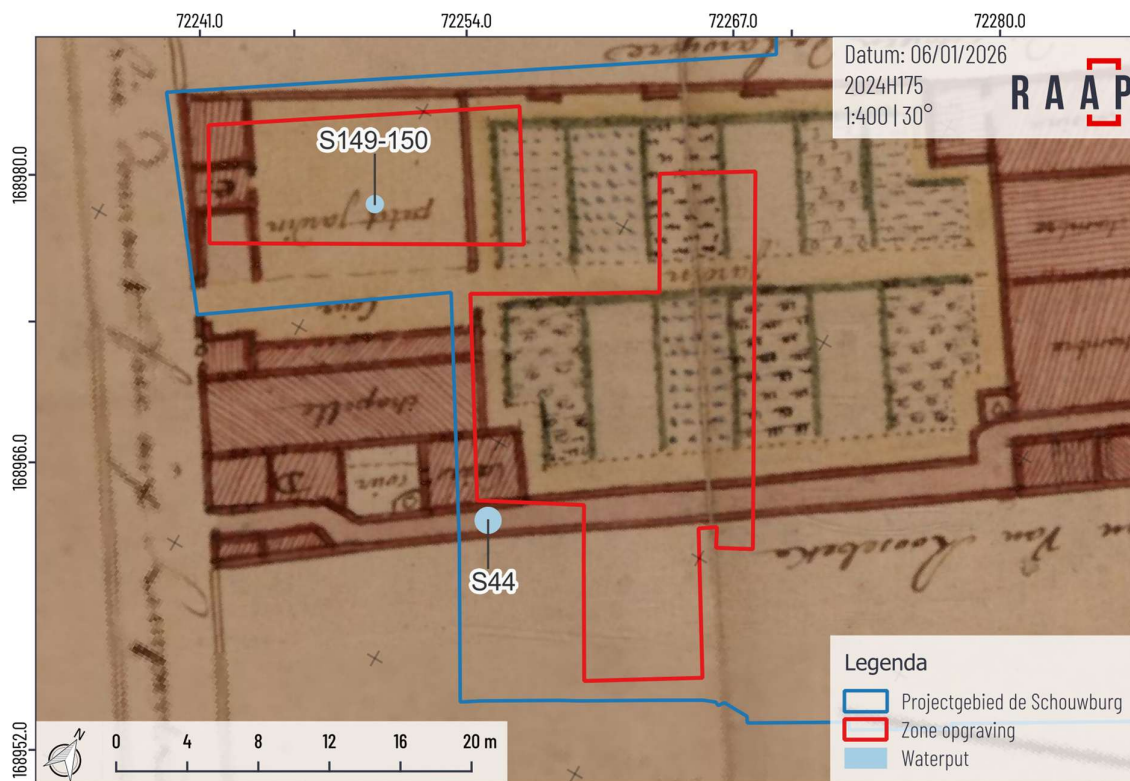
Figuur 45. Het projectgebied, de opgraving en de bakstenen structuur S60 geprojecteerd op de georeferenciede kaart van het Kapucinessenklooster uit 1798 (STEUR, 1798).

6.3.4 Conclusie

De drie ondergrondse structuren hadden elk een eigen functie. Ze wijzen op een intentioneel gebruik van de binnentuinen tijdens de woonfase in de late middeleeuwen en/of eerste fases van het klooster. Voor de citerne S44 is het duidelijk dat de aanleg ervan dateert tussen de 15de eeuw en vóór de komst van de Kapucinessen in de 17de eeuw (door het vondstmateriaal in de opvulling). De citerne raakte vermoedelijk voor of tijdens de kloosterfase van 1668 in ongebruik. Waterput S149-150 moet dateren tussen de 14de eeuw (op basis van het baksteenformaat) en de bouw van het 3de klooster in 1790. De afvalput werd op basis van stratigrafische gegevens, baksteen formaten en vondsten in de 17de eeuw gedateerd.

Bij een projectie op de 17de-eeuwse kaart van Sanderus vallen de waterput en citerne binnen de achtererven van de toenmalige huizen. De projectie op het 18de-eeuwse plan van het derde klooster toont aan dat de archeologische data niet in relatie kan worden gebracht met weergegeven putten op het plan.

Ook tijdens de opgraving van de laat- en postmiddeleeuwse bewoning aan de Grote Hallen op het Schouwburgplein werd een 14de-eeuwse waterput opgegraven. Deze bevond zich vlak voor de gevel van de Schouwburg en kan wellicht ook worden gelinkt aan de achtererven van de bewoning die achter de hal was gelegen

Figuur 46. De waterputten, het projectgebied en de opgraving geprojecteerd op de georeferenciede kaart van het Kapucijnenklooster uit 1798 (bron: STEUR, 1798). De waterputten dateren van voor de stichting van het klooster.

6.4 17DE- TOT 19DE-EEUWSE SPOREN

6.4.1 Algemeen

Hier worden de sporen ondergebracht die op basis van vondsten, stratigrafie, baksteenmaten en historisch kaartmateriaal dateren voor de aanleg van de Schouwburg. Het kaartmateriaal dat hiervoor werd gebruikt zijn de georeferenciede kaart van het klooster van de Kapucijnessen (1798) en het Primitief Kadaster (1830-1834).

6.4.2 Diepe kuilen en pakketten

In het noorden en centrum van het plangebied werden veel diepe kuilen en pakketten vastgesteld. Deze sporen werden voor veiligheidsredenen en wegens wetenschappelijk minder relevant, op verschillende plaatsen niet tot hun volledige diepte onderzocht. Wel werd steeds een boring geplaatst om de einddiepte vast te stellen. Aan de hand van het vondstmateriaal zijn deze kuilen vermoedelijk te dateren in de 17de of 18de eeuw. Verder werd in het zuiden ook verschillende pakketten aangetroffen met materiaal uit de 17de tot vroege 19de eeuw. Het was snel duidelijk dat deze sporen allemaal rond dezelfde periode dateren op basis van vondstmateriaal, vulling en inclusies (baksteen, mortelbrokken, bouwkeraamiek, ...).

Op basis van hun voorkomen is het duidelijk dat deze sporen geïnterpreteerd moeten worden als afvalkuilen van een grote afbraakfase alsook mogelijk kuilen voor zandwinning. Door deze uitgravingen zijn laatmiddeleeuwse en 16de-17de-eeuwse sporen ook verstoord geraakt waardoor het vondstmateriaal in grote afbraakkuilen terecht komen. De enige historische gebeurtenis waarmee dit gerelateerd kan worden is de afbraak van het tweede klooster in 1786 gevolgd door de bouw van het derde klooster in 1790. Voor deze laatste fase kunnen er zandwinningskuilen gegraven zijn voor de bouw van het nieuwe klooster.

Deze sporen werden vervolgens oversneden door verschillende 18de/19de- en 20ste-eeuwse muren (zie 6.4.3 en 6.5).

Figuur 47. Profiel 106 in het centrum van het plangebied, de bodem van deze grote kuil werd niet bereikt. Op het diepste punt werd een boring geplaatst om de moederbodem te bereiken. Rechts is de insteek van de citerne merkbaar.

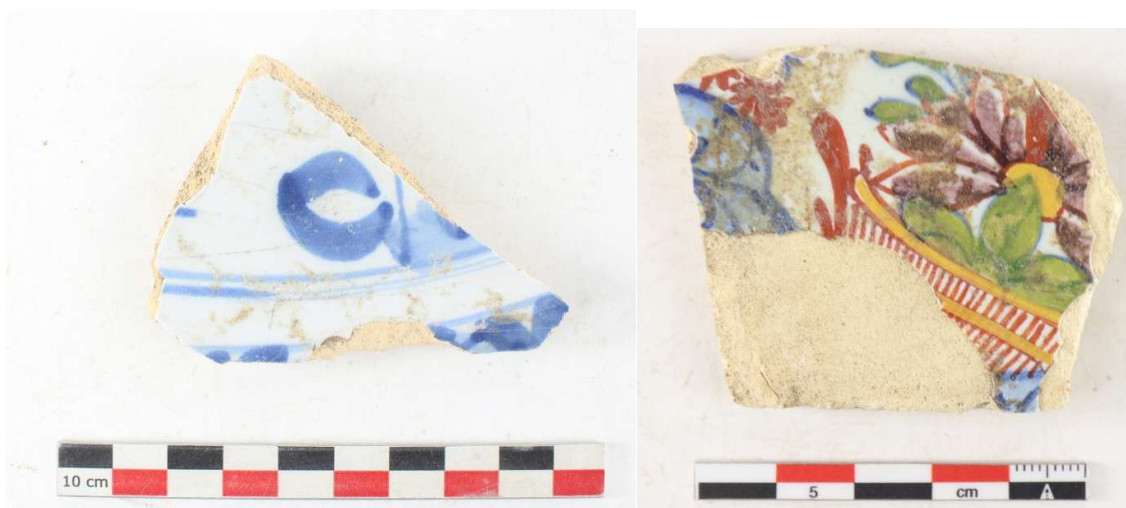
Figuur 48. Enkele van de grote kuilen in het noorden van het plangebied. Onder enkele pakketten werden grote kuilen vastgesteld, die mogelijk als zandwinningskuilen geïnterpreteerd kunnen worden. Deze pakketten en kuilen werden oversneden door een 19de-eeuwse muur.

Figuur 49. Puinkuilen in het zuiden van het plangebied. Deze kuilen sneden door de laatmiddeleeuwse cultuurlaag.

Figuur 50. V79. Aardewerk uit de Nieuwe Tijd, met als een stuk bord met schaakbordmotief als karakteristiek stuk (1580-1625).

Figuur 51. Links: V102. Een scherf majolica met datering 1625 en 1775. Rechts: V4. Een scherf faience gedateerd tussen 1750 en 1825.

6.4.3 Kelders en muren uit de late 18de en 19de eeuw

6.4.3.1 Kelder 1 (S8, S9, S10)

De resten van een kleine kelder werden vastgesteld in het uiterste zuiden van het plangebied. De kelder bestond uit sporen S8 (de vloer), S9 en S10 (twee muren, respectievelijk 1 baksteen breed en 2 bakstenen breed). De breedte aan de binnenkant betrof 1,47m, de lengte kon door de verstoringen niet gemeten worden. De vloer was opgebouwd uit volledige bakstenen van 20/21x10x4,5/5cm en werd gemetst met een harde kalkmortel (bastaardmortel) met veel kalkbrokken. Opvallend was dat de vloer zwartgeblakerd was, wat mogelijk kan duiden op verbranding. Een andere interpretatie is dat het hier ging om een kolenkelder.

De kelder was in het noorden aangebouwd tegen ouder muursegment S7 en lag op laag S4, dat op basis van vondstmateriaal gedateerd werd tussen de 17de en 19de eeuw. Op basis van de bakstenen en rekening houdend met de stratigrafie is deze kelder te dateren in de late 18de tot 19de eeuw. Op het Primitief Kadasterplan van 1830-1834 kwam de muurlijn van S7 reeds voor. De kelder kan dus als jonger of gelijktijdig worden beschouwd. Muur S7 wordt later door 20ste-eeuwse muur S6 oversneden.

6.4.3.2 Kelder 2 (S82)

Deze kelder betreft een rechthoekige bakstenen constructie van 1,63m op 1,15m. De muren waren 1 breedte van een baksteen dik en opgebouwd uit bakstenen van 19x10x4,5cm. Voor het metselwerk werd een matige harde kalkmortel gebruikt met spikkels houtskool en spikkels kalk in. Opvallend was de apsis aan het oosten van het gebouw. Deze apsis werd opgebouwd uit baksteenbrokken en met dezelfde mortel als de rest van de kelder. Aan de ingang van de apsis was een recenter stuk muurwerk zichtbaar. Dit stuk werd gebouwd met bakstenen van 21x10x??cm en een cementmortel. Deze apsis was dus op een gegeven moment, voor onverklaarbare reden, dichtgemetseld geweest.

Op basis van de baksteenmaten en stratigrafie kan de bouw van de kelder in de late 18de tot 19de eeuw geplaatst worden. Het later toegevoegd muurwerk met cementmortel eerder in de 19de-20ste eeuw. De structuur zelf is gebouwd in laag met 18de-19de-eeuws materiaal. Een groot deel van deze laag bevatte recent bouwafval waardoor deze initieel als recente verstoring werd geregistreerd.

6.4.3.1 Kelder 3 (S82, S83)

Het betreft een rechthoekige kelder die onvolledig in het vlak werd waargenomen bestaande uit sporen S82 en S83. De muur van het bestaande gebouw verstoortte deze structuur in het westen waardoor de volledige contouren niet vastgesteld konden worden. Wel kan gesteld worden dat de kelder 2m breed was. Muur S82 vormt de NNO- en de NNW-hoek van de kelder, was twee bakstenen breed en werd opgebouwd uit zowel volledige bakstenen als baksteenbrokken. Muur S83 heeft een gelijkaardige opbouw en lijkt in het zuidoosten tegen S82 gebouwd. Opvallend was dat muur S83 dubbel zo dik was dan S82. Beide muren werden gemetst met bakstenen van 20,5x10,5/11x5/5,5cm en met een matig harde kalkmortel. Op basis van de baksteenmaten en stratigrafie kan de bouw van de kelder in de late 18de tot 19de eeuw geplaatst worden.

Figuur 52. Sporen S8, S9 en S10, die Kelder 1 vormen.

Figuur 53. Kelder 2 in het vlak gezien.

Figuur 54. S82 en S83 in vlak.

6.4.3.2 Muurwerk

Aan de hand van stratigrafie en historisch kaartmateriaal kan een groot deel van het muurwerk geplaatst worden in de 18de-tot 19de-eeuw gedateerd worden. In quasi al het muurwerk wordt een baksteenformaat van 210x100x50mm waargenomen.

Tabel 5. 17de-19de-eeuwse muren per baksteenformaat.

Baksteenformaat	Sporen
210x100x50mm	4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 22, 27, 38, 41, 42, 53, 81, 82, 83, 84, 92, 113, 124, 132, 137, 139, 141, 142, 145, 148

6.4.3.3 Riolering S124 en S84

In het noorden van het plangebied werd riolering S124 vastgesteld. Op basis van stratigrafie kan de riolering in de 18de of 19de eeuw gedateerd worden. Door een 20ste-eeuwse scherf in de bovenste opvulling kon het einde van gebruik bepaald worden. Het is plausibel dat de muur S84 ook deel uitmaakte van een parallelle riolering. Van deze riolering is maar de helft bewaard en deze werd geïncorporeerd in een 20ste-eeuwse kelder.

Figuur 55. S124 in vlak.

Figuur 56. S84. Een onderdeel van een riolering die door latere 20ste-eeuwse graafwerken werd geïncorporeerd in een kelder.

Figuur 57. Coupe op Riolerings S124.

6.4.4 De citerne³⁹

6.4.4.1 Beschrijving S80

De citerne was gelegen in het noordwestelijke deel van het plangebied. Reeds vóór de opgraving kon de structuur worden waargenomen via een vierkante opening, die toen nog was afgedekt met een betonplaat. Na het verwijderen van deze betonplaat en het aanleggen van een eerste vlak werd de binnenzijde van de citerne zichtbaar. Vanaf dit eerste vlak had de put een diepte van ongeveer 5,1m (bodem).

Om veiligheidsredenen werd de citerne niet volledig opgegraven. In plaats daarvan werd ervoor gekozen de aanlegkuil van de citerne te volgen tot in de moederbodem, waarna niet verder werd verdiept. Door het documenteren van profielen en van sporen die de aanlegkuil doorsnijden, kon toch inzicht worden verkregen in de relatieve ouderdom van deze structuur.

Figuur 58. De binnenzijde van de citerne na het verwijderen van de betonplaat.

6.4.4.2 Opbouw van de citerne

Op verschillende plaatsen rondom de citerne werd de insteek herkend: een halfronde, gelige tot bruine verkleuring (S80V1 en S108). De citerne had een ronde vorm en was opgebouwd uit oranje- en roodbruine bakstenen met een formaat van 21/22x10x4,5/5cm. Het metselwerk was uitgevoerd met een harde, zandige kalkmortel. De buitenzijde van de citerne was afgewerkt met een waterdichte, harde mortellaag. Een dergelijke afwerking is archeologisch ook vastgesteld bij een citerne van de 19de-eeuwse Brialmont-omwalling. De binnenzijde van de citerne was niet voorzien van een mortelafwerking.⁴⁰

In doorsnede had de citerne een diameter van circa 4m. Vanaf de opening in vlak 1 (19,3+mTAW) werd de bodem van de citerne gemeten op een diepte van ongeveer 5,1m (14,2+mTAW). De bodem was vermoedelijk eveneens opgebouwd uit baksteen en moet voorzien zijn

³⁹ Deze put was gekend als 'de put van de Souffleur', genoemd naar de naam van het café.

⁴⁰ BELLENS, 2014, 25.

geweest van een afdichtingslaag, zeer waarschijnlijk bestaande uit dezelfde waterdichte, harde mortel die aan de buitenzijde van de citerne werd aangetroffen.

Aan de binnenzijde van de citerne waren drie kenmerkende lijnen zichtbaar. De onderste bestond uit een zwarte afzetting tegen de wand. Vermoedelijk was dit de lijn waar constant water in de citerne stond. De tweede lijn, een witte, leek een kalkafzetting te zijn, vermoedelijk fluctueerde het waterniveau steeds tussen deze twee lijnen. Tenslotte de bovenste lijn. Hier werden geen kalkafzettingen waargenomen, vermoedelijk raakte de citerne nooit of bijna nooit tot hier gevuld.

Aan de bovenkant van de citerne waren 4 rechthoekige openingen merkbaar, waarvan 3 reeds opgevuld met puin. Dieper bevond zich aan een zijde nog een rechthoekige opening. Aan de verkleuring van de bakstenen eronder te zien, heeft deze lange tijd gediend als watertoevoer voor de citerne. In een van de openingen was nog een loden buis zichtbaar. Deze buis stak uit boven op het eerste vlak.

Het gewelf van de citerne werd gemetst met twee parallel lopende bakstenen bogen. Deze zorgden voor het samenhouden van het gewelf alsook de opening van de citerne bovenaan.

Figuur 59. Fotogrammetrische doorsnede van de citerne. De onderkant van het model komt overeen met de bovenkant van het water dat nog aanwezig was.

Figuur 60. De citerne in vlak 2. De waterdragende structuur werd geïncorporeerd in een 20ste-eeuwse kelder. Bemerkt de mortelafwerking aan de buitenkant van de citerne.

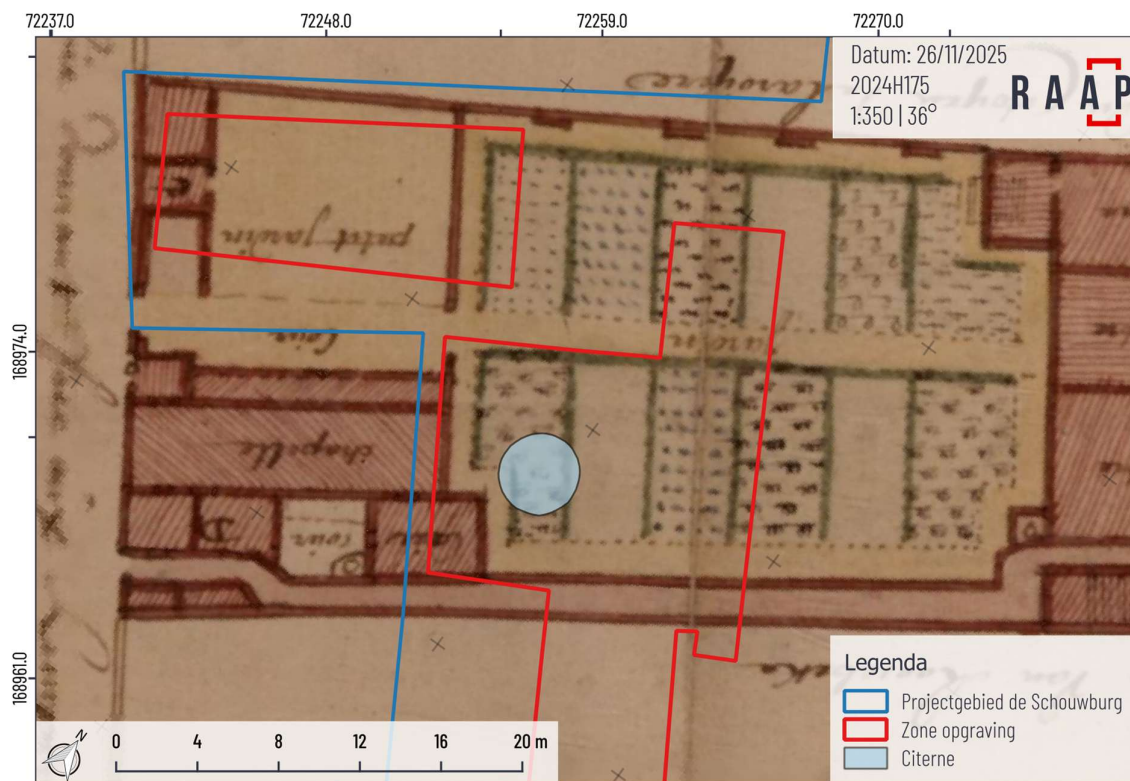
6.4.4.3 Datering

Aan de hand van een Harris-matrix en historisch kaartmateriaal kon deze citerne worden gedateerd. De insteek van de citerne sneed immers doorheen een reeks sporen. Het oudste spoor dat de citerne doorsneed was de laatmiddeleeuwse cultuurlaag die op verschillende plaatsen binnen het plangebied voorkwam. Ook sneed de insteek door een groot aantal pakketten met materiaal uit de 17de en 18de eeuw. Hierdoor moet de citerne jonger zijn dan de 15de eeuw en zelfs de 17de eeuw/18de eeuw. Uiteindelijk werden enkele muren vastgesteld doorheen de aanlegtrechter werden gebouwd en tegen de citerne aanleunden.

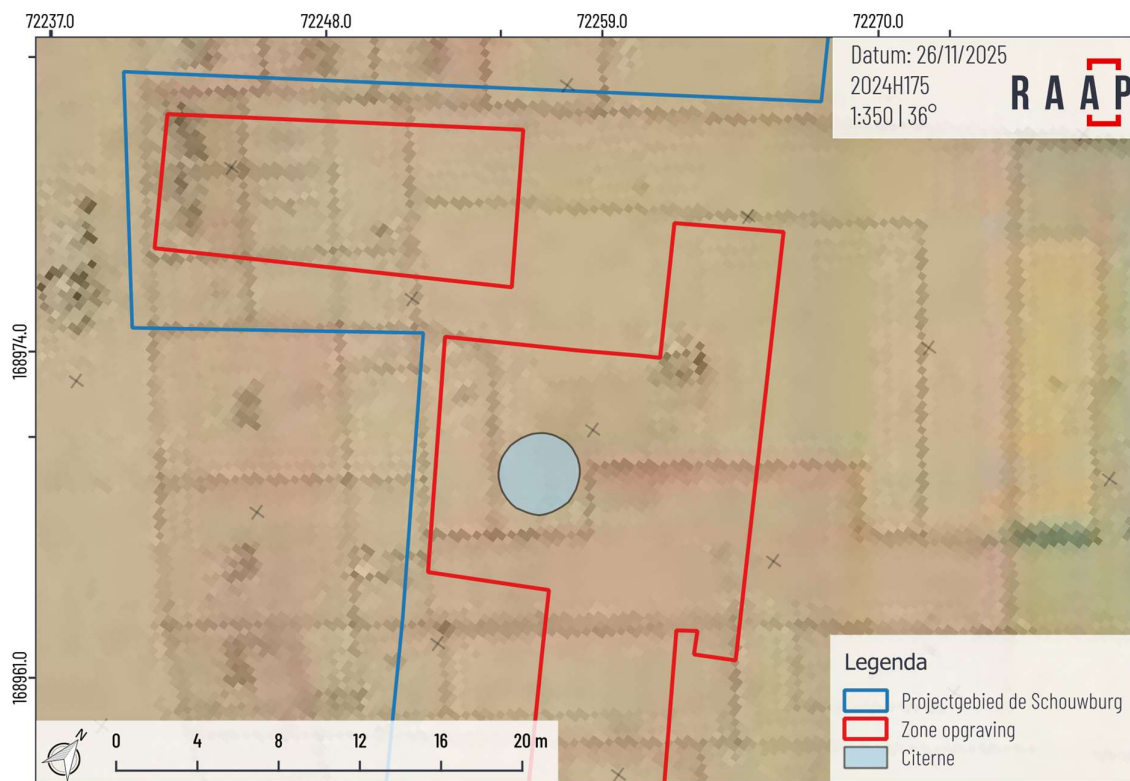
- Muur S92 sneed door de trechter en wordt op basis van de bastaardmortel en de baksteenmaat gedateerd in de 18de tot 19de eeuw.
- Muren S1 en S53 werden gebouwd tot tegen de citerne aan.

Op basis van de baksteenmaten en hun ligging op 19de- en 20ste-eeuws kaartmateriaal werden deze muren gedateerd in de 19de tot 20ste eeuw. Bijgevolg moet de datering van de citerne stratigrafisch gevonden worden tussen de 17de-18de eeuw en de 19de-20ste eeuw (vóór 1830).

Aan de hand van historisch kaartmateriaal kan deze datum vermoedelijk worden verfijnd. De locatie van de citerne binnen het kloosterdomein lag atypisch, namelijk naast de kapel en bijgebouwen. Ter hoogte van de citerne wordt op het plan een tuinzone weergegeven. Het lijkt weinig waarschijnlijk dat tijdens de 'kloosterperiode' een citerne van dergelijke omvang in de tuinen, nabij de bestaande gebouwen werd opgetrokken. Op het Primitief Kadaster daarentegen valt de locatie van de citerne exact tussen drie buitenmuren. Tijdens de bouw van het gebouw ten oosten van de citerne moet de locatie van de citerne gekend zijn geweest. Stratigrafisch lijkt dit ook te kloppen. Muur S92 sneed door de insteek van de citerne en lag in lijn met de buitenmuur van een gebouw. Hierdoor kan de aanleg van de citerne zeer waarschijnlijk geplaatst worden ná de opgave van het klooster in 1798 en het opmeten van het Primitief kadaster in 1830-1834.

Figuur 61. De citerne, het projectgebied en de opgraving geprojecteerd op de georeferenciede kaart van het Kapucinessenklooster uit 1798 (bron: STEUR, 1798).

Figuur 62. De citerne, het projectgebied en de opgraving geprojecteerd op de georeferenciede kaart van het Primitief Kadaster (1830-1834) (bron: CIERCKENS, 1830).

Figuur 63. P109. De aanlegkuil van de citerne (links op de foto) snijdt hier door de middeleeuwse cultuurlaag, die vervolgens bedekt werd door een pakket uit de 19de of 20ste eeuw. In dit pakket werden ook de 19de- tot 20ste-eeuwse kelders aangelegd.

6.5 20STE-EEUWSE SPOREN: MUREN EN KELDERS

Verspreid over het terrein werden verschillende muren en structuren aangetroffen die dateren uit de 20ste eeuw. Deze muren konden onderscheiden worden op basis van perceelindeling en stratigrafie van deze sporen. Het gaat voornamelijk om NNW-ZZO en NNO-ZZW georiënteerde muren met dezelfde baksteenmaat van ca. 21x10x5 m. De twee langste segmenten zijn S1 en S43. Een kleine fractie muren hebben een kleinere baksteenmaat. Deze komen gegroepeerd voor in het zuidwesten van het plangebied en vormen een groep kleine kelders.

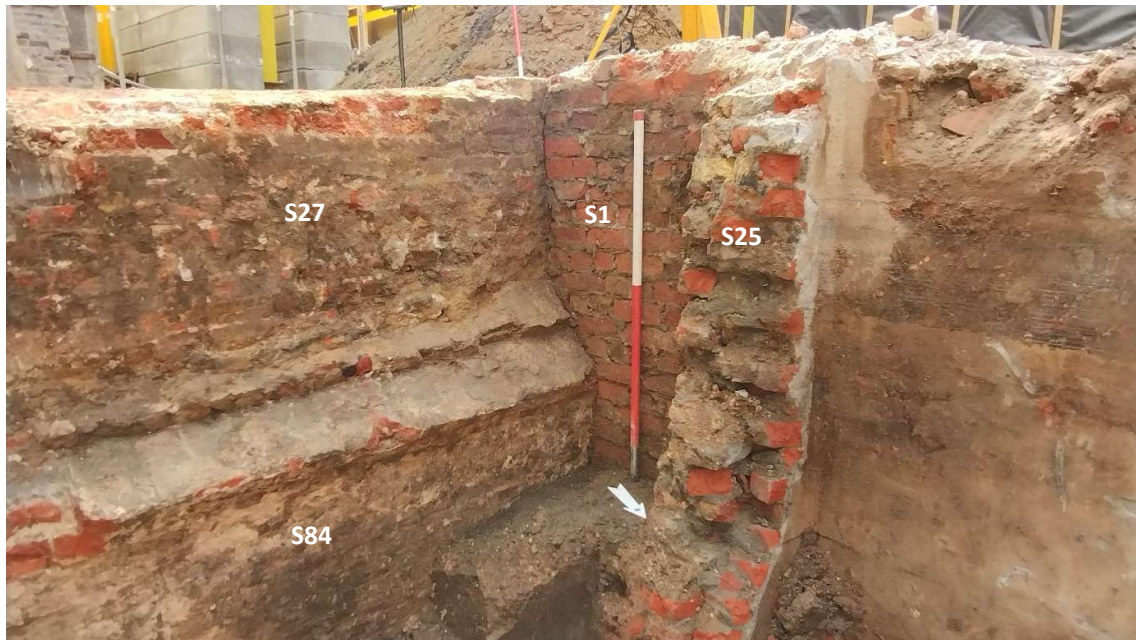
Tabel 6. 20ste-eeuwse muren per baksteenformaat.

Baksteenformaat	Sporen
18,5x9x6cm	15, 16, 17, 29, 34
21x10x5cm	1, 13, 14, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 28, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 40, 43,

- Muur S1 liep NNW-ZZO en was opgebouwd uit volledige rode bakstenen van 20x9x5,5cm met een harde cementmortel. Buiten het plangebied liep de muur verder naar de nog bestaande gevel. De muur bestond uit twee delen. Het eerste deel vormde de buitenmuur van de recente kelder in het zuidwesten van het plangebied en was aan deze kant afgewerkt met pleister. Deze werd onderbroken ter hoogte van muur S27 en muur S41. Muur S1 werd aan beide kanten gemetst tegen deze twee muren. Vanaf hier liep het tweede deel. Dit deel liep richting het NW tot tegen de citerne aan. Aan deze zijde was S1 afgewerkt met pleister in zowel een wit kleur (onderkant) als zwart kleur (bovenkant).
- Muur S3 had een NNW-ZZO en was opgebouwd uit volledige rode bakstenen van 21x10x6cm met een harde cementmortel. Deze muren vormden een kelder op de oostelijke grens van het plangebied. De binnenkant was afgewerkt met een laag cement. De kelder ging van het maaiveld (19+mTAW) nog 1,40m diep en was opgevuld met bouwpuin. Aan de onderkant van de kelder werd een cementvloer aangetroffen. Om veiligheidsredenen werd niet onder deze cementvloer gegraven.

Gekoppeld aan muren S1 en S43 zijn verschillende kelders en muren (S6, S25, S28, S41, S42, ...), die uit dezelfde periode of later moeten dateren. Verschillende muurresten werden ingemeten onder het spoornummer 999. Andere muurresten uit deze periode zijn S13, 14, 15, 21v-1 (bestaande zijmuur van gebouw ten westen van het plangebied), 29v0-2, 36, 37v0-1.

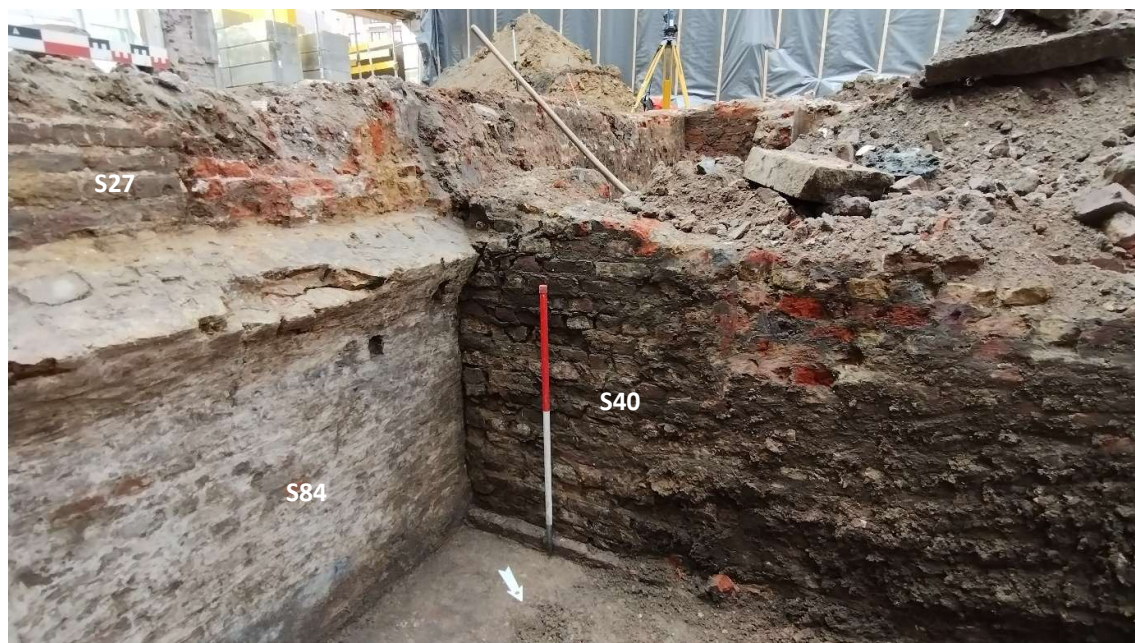
Verder was er nog een ongedateerde cluster van muren en kelders in het zuidwesten van het plangebied. Sporen S16, 17, 18v0-1, 19, 20, 33, 34. Deze muren hadden een baksteenmaat van ongeveer 21x10x5 cm en 18,5x9x6 cm en werden gemetst met betonmortel. De kelders werden afgewerkt met een mortellaag. Deze cluster was aangebouwd tegen NN0-ZZW lopende muur S22. Aan de noordelijke zijde van S22 werden S23, 24 en 32 later aangebouwd.

Figuur 64. Muren S1, S27, S84 en S25. Op deze foto is duidelijk dat S1 tegen S27/S84 en S25 is aangebouwd.

Figuur 65. Onderzoek op S60. Rechts is duidelijk dat muur S6 de muurinsteek van S1 oversnijdt en aan aangebouwd is tegen S1 zelf.

Figuur 66. Muur S40 is gebouwd tegen muur S84 en 27.

7 BESCHRIJVING VAN DE VONDSTEN

In totaal werden 178 vondstnummers uitgeschreven aan verschillende vondstcategorieën. De relevante vondsten werden reeks besproken bij de sporenbeschrijving. Voor een volledig overzicht van de vondsten wordt verwezen naar de vondstenlijst in bijlage 5.

Tabel 7. Informatie over het vondstmateriaal.

Vondstcategorie	Aantal	Vondstnummers
AW	7	158, 160, 164, 170, 172, 174, 176
AWG	71	1, 2, 4, 5, 7, 8, 10, 13, 14, 16, 18, 20, 23, 25, 26, 29, 32, 33, 36, 38, 43, 48, 50, 51, 53, 55, 58, 59, 60, 62, 63, 65, 69, 72, 75, 78, 79, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 90, 91, 93, 94, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 109, 110, 115, 119, 120, 123, 126, 130, 132, 135, 138, 140, 145, 151, 152, 154, 155
BOT	40	6, 9, 11, 12, 19, 21, 24, 34, 35, 38, 40, 44, 52, 54, 61, 64, 68, 71, 73, 74, 75, 76, 88, 95, 104, 109, 111, 116, 121, 122, 128, 129, 131, 142, 144, 146, 165, 171, 173, 1000
BOTV	5	35, 76, 80, 109, 162
GLAS	5	56, 57, 92, 141, 148
KERBM	10	8, 37, 72, 77, 106, 127, 134, 157, 161, 166
MET	40	3, 15, 17, 22, 27, 28, 30, 31, 39, 41, 42, 45, 46, 56, 66, 70, 75, 83, 89, 98, 105, 107, 108, 113, 114, 118, 124, 125, 133, 136, 137, 139, 150, 153, 163, 167, 175, 177
MUN	2	89, 112
NS	5	117, 147, 156, 159, 169
SCHELP	1	147
SLAK	2	67, 168

8 BESCHRIJVING VAN DE STALEN

8.1 BESCHRIJVING VAN DE ANALYSEMETHODEN EN -TECHNIEKEN

In totaal werden 20 stalen genomen tijdens het terreinwerk. Onderstaande tabel geeft een overzicht van deze monsters. Het ging voornamelijk om stalen voor vondstmateriaal (N=9). Daarnaast zijn er ook bulkstalen genomen voor micro- en macroresten (N=4). Verder werden 2 houtskoolstalen, 1 mortelstaal, 1 micromorfologiestaal en 3 pollenbakken ingezameld. Na een meer gedetailleerde studie van de verschillende contexten, het bijstellen van de vraagstellingen en in overleg met de wetenschappelijke begeleiding werd bepaald welke stalen er dienden te worden onderzocht in functie van het eindverslag, rekening houdend met het vooropgestelde budget. Daarbij werd in de eerste plaats een staal uit de bakstenen structuur S60 geselecteerd voor een botanische waardering. Hierna bleek het niet nuttig om nog verder onderzoek te laten uitvoeren op de stalen van de vulling.

Een deel van de stalen werd uitgezeefd waarbij vondstcategorieën in de zeefresidu's zijn opgelijst.

Na de opmaak van het eindverslag werd een weloverwogen keuze gemaakt van welke stalen er bijkomend diende te worden uitgezeefd, welke er konden gedeselecteerd omwille van geen tot weinig kennispotentieel, en welke er dienden te worden bewaard. Deze info is opgenomen in de monsterlijst (zie bijlage).

Tabel 8: Lijst van de genomen stalen, hun aard en de te waarderen monsters per soort onderzoek.

		Te waarderen monsters					
Aard staal	Monsternummers	Macroresten	Pollen	¹⁴ C-datering	Mortelstaal	Slijplaatonderzoek	Vondsten
Bulkstaal	M4, 8, 14, 17	4					
Mortelstaal	M7				1		
Pollenbak	M11, 12, 19		3				
Houtskool	M13, 20			2			
Micromorfologie	M6					1	
Vondsten	M1, 2, 3, 5, 9, 10, 15, 16 ,18						9

8.2 RESULTATEN

8.2.1 Zeefstalen

Een aantal stalen werden verzameld in functie voor het vinden van klein vondstmateriaal. Deze stalen werden ingezameld uit sporen met enerzijds veel en anderzijds weinig vondstmateriaal. Na het uitzeven werd het potentieel van de zeefresidu's ingeschat. Dit gebeurde door in de eerste plaats het materiaal in de residu's op te lijsten, waarna een inschatting werd gemaakt van de noodzaak voor verder onderzoek en de kenniswinst die dit zal opleveren. Er werd bepaald om geen verder wetenschappelijk onderzoek uit te voeren.

Tabel 9. De resultaten van de uitgezeefde stalen (AW=aardewerk, DBOT=dierlijk bot, VDBOT=verbrand dierlijk bot, KER=keramische object, NS=natuursteen, BWM=bouw materiaal, BKST=baksteen, MET=metaal, SCHELP=schelpmateriaal, MORTEL=fragmenten mortel), HK=houtskool, ORG=organisch materiaal, GLAS=glas, REC=recent materiaal).

Monsternummer	Context	Resultaten
M1	P1 VL3 S45 V0	AW, DBOT (visbot en zoogdieren), BKST, NS (veel), SCHELP, MET (spijker)
M2	P1 VL3 S45 V0	AW, DBOT, NS, SCHELP (veel)
M3	P1 S66 V0	AW, DBOT (veel visbot en zoogdieren), NS, BKST, MORTEL, MET (spijkers), HK
M5	P1 VL104 S79 V0	AW, DBOT (visbot), BKST
M9	P1 VL3 S60 V3	AW, DBOT (visbot), VDBOT, KER (knikker), BWM (Dakpan?)
M10	P1 VL3 S60 V2	AW, DBOT (visbot en tand), BKST, MORTEL
M15	P1 VL3 S135 V2	BKST, MORTEL, KER (stukje pijp aardewerk), ORG (noten)
M16	P1 VL3 S135 V2	DBOT (visbot), ORG (noten)
M18	P1 VL3 S138 V0	DBOT (visbot), GLAS, REC

8.2.2 Waardering van de botanische macroresten baksteenstructuur S60

De vulling van de bakstenen structuur S60 werd gewaardeerd. De resultaten zijn opgenomen bij de beschrijving van het spoor (deel 6.3.3). Het rapport is als bijlage bij dit eindverslag toegevoegd (bijlage 6).

9 INTERPRETATIE EN DATERING VAN DE SITE

9.1 INLEIDING

De interpretatie en datering van de site zal aan de hand van de historische kaarten en gebeurtenissen besproken worden. Deze worden onderverdeeld in 1) late middeleeuwen, 2) Nieuwe tijd (1668-1786 en 1790-1911) en 3) de Nieuwste tijd (20ste eeuw). Net als in de opgraving op het Schouwburgplein werden geen sporen uit eerdere periodes vastgesteld.

9.2 DE LATE MIDDELEEUWEN

Net zoals bij de opgraving op het Schouwburgplein in 1993 werden verschillende sporen uit de late middeleeuwen vastgesteld. Deze sporen werden geconcentreerd op twee locaties in het plangebied. Hoewel deze locaties sterk verstoord waren door sporen uit de Nieuwe en Nieuwste tijd, vertonen deze een interessante inkijk in de menselijke aanwezigheid in deze periode. Deze sporen worden voornamelijk gedateerd in de periode 1300-1450 en worden geïnterpreteerd als afvallagen en -kuilen. Opmerkelijk was het vaststellen van een brand- en nivelleringslaag uit deze periode.

Deze resultaten passen het best in de eerste 3 periodes die Ph. Despriet vaststelde in 1993: Periode I (1250-1382), Periode II (1382) (stadsbrand) en Periode III (1382-1538) (baksteenbouw).⁴¹ Periode I wordt enkel vertegenwoordigd door de vondst van een potje in hoogversierd aardewerk. Van de stadsbrand van Periode II kan zeer waarschijnlijk een kuil in profiel PR105 met verbrande leem en sporen van hoge verbranding hieraan gerelateerd worden. Deze brandlaag werd echter niet vastgesteld in de andere zone met laatmiddeleeuwse sporen. Het is mogelijk dat hier geen brandlaag aanwezig was of dat deze reeds verstoord geraakte door deze sporen. Periode III komt overeen met de andere laatmiddeleeuwse sporen die werden vastgesteld uit de 14de en 15de eeuw. Opvallend was een bakstenen waterput uit deze periode. Daarnaast kan de laatmiddeleeuwse cultuurlaag op basis van de kaart van Le Poivre en Sanderus verklaard worden. Zoals eerder aangehaald weerspiegelen deze kaarten zeer waarschijnlijk de laatmiddeleeuwse situatie. Op deze gegeorefereerde versie van de Sanderuskaart is het dus heel duidelijk dat de opgravingszones zich duidelijk in de achtertuinen bevond (figuur 68).

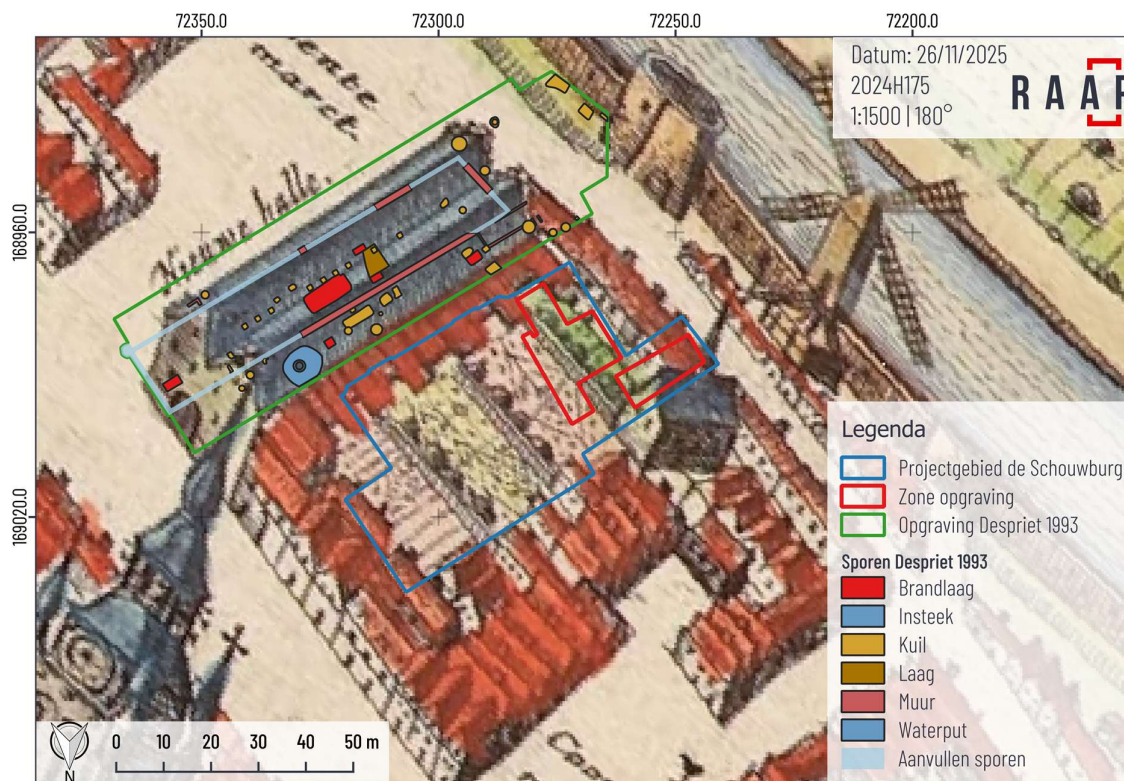
Het vondstmateriaal vertoont ook het rijk laatmiddeleeuws verleden van Kortrijk, zoals mediterrane aardewerk, stukken maliënkolder, en een potje in hoogversierd aardewerk. Een laatmiddeleeuws lakenloodje met het wapenschild van Kortrijk afgebeeld, geeft het belang van lakenhandel in deze stad aan en kan rechtstreeks met de hallen in connectie gebracht worden.⁴²

Figuur 67. V160: een bijna volledig kannetje uit hoogversierd aardewerk. V15: een lakenloodje met het stadswapen van Kortrijk op.

⁴¹ DESPRIET, 1994, 58-59.

⁴² Op de andere kant van lakenloodje V15 wordt een gestileerde letter 'C' afgebeeld wat staat voor *Courtrai*.

Figuur 68. Detail uit de kaart van Sanderus van Kortrijk (1641) met de Grote hallen afgebeeld (hier weergegeven als Nieuwe halle) (bron: A. Sanderus 1641). Hierop zijn het projectgebied, de opgravingszones en de resultaten van de opgraving van Despriet uit 1993 geprojecteerd. Deze georeferentie toont aan de opgravingszones zich al sinds de 17de eeuw in een tuinzone bevinden en dat dit in de late middeleeuwen ook zo was.

9.3 DE NIEUWE TIJD

9.3.1 Bewoningsfases (1500-1668) en het 2de klooster van de Kapucinessen (1668-1786)

Aan deze periode kunnen slechts twee archeologische sporen worden gelinkt: een mogelijke citerne en een kleine ronde afvalput in baksteen. Op basis van alle gegevens is het zeer waarschijnlijk dat de laatmiddeleeuwse tuinzone tot deze periode grotendeels behouden blijft. Mogelijke sporen zoals kuilen en gebouwen worden niet uitgesloten maar werden waarschijnlijk verstoord door 18de- tot 20ste-eeuwse graafwerken. Voor het 2de klooster betekent dit dat voor 120-jaar lang geen duidelijk archeologisch inzicht kan verworven worden. De afbraak en heropbouw van het klooster in 1790 heeft hier ook mee te maken. Het is niet duidelijk of de perceelsindeling voor het 3de klooster in deze fase reeds werd bepaald, maar het is zeer aannemelijk aangezien een klooster een gesloten instelling is. Daarbij is het ook niet duidelijk welke archeologische muurresten van deze fase bewaard zijn gebleven. Mogelijk leeft de laatmiddeleeuwse tuinzone door tot net voor de opbouw van het 3de klooster van de Kapucinessen.

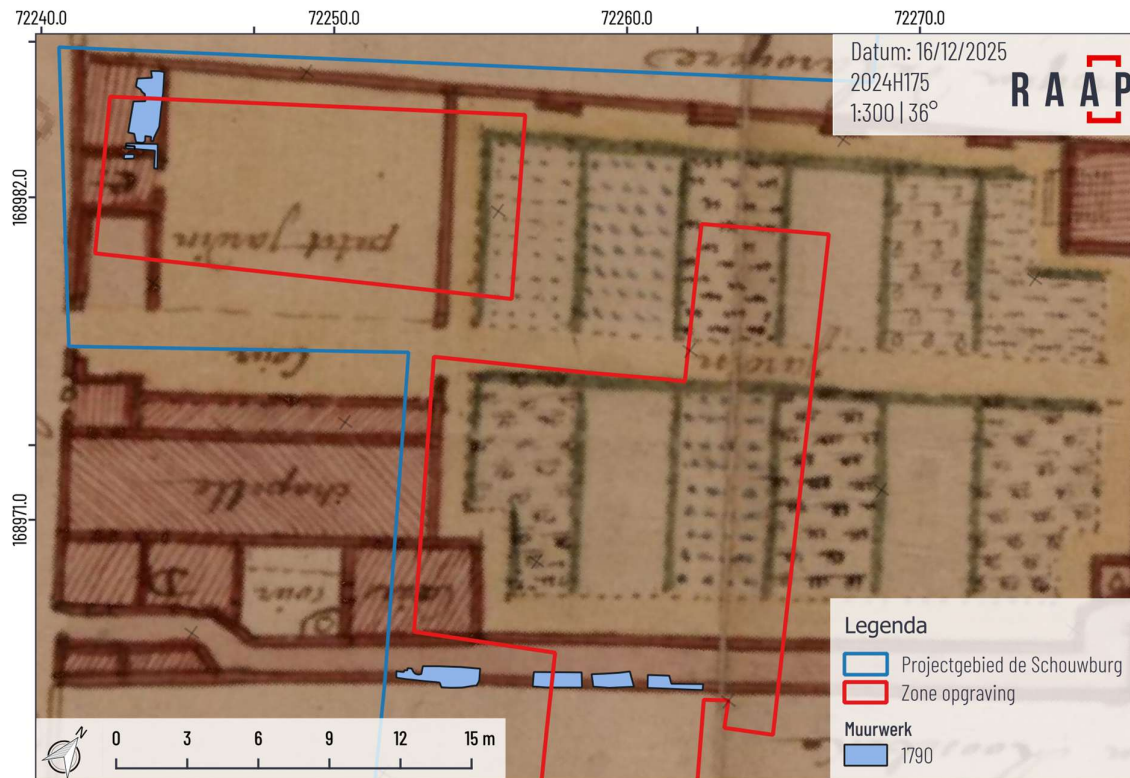
Mogelijk kan de ronde vergaarput in baksteen met haardassen in de fase van het 2de klooster van de Kapucinessen geplaatst worden.

9.3.2 Het 3de klooster van de Kapucinessen en de Rechtbank van Eerste Aanleg (1790-1911)

Zoals reeds aangehaald zal de afbraak en heropbouw van het klooster een grote impact gehad hebben op het archeologisch bodemarchief. Desondanks maakt dit het wel mogelijk om muurresten van deze periode met enige zekerheid in relatie te brengen met de georeferentieerde kaart uit 1798. Deze fase heeft de meeste invloed gehad op het laatmiddeleeuws bodemarchief.

Op deze synthesekaart is duidelijk dat enkel de sporen aan het uiteinde van het kloosterdomein bewaard zijn gebleven, namelijk de muren en vloer van een ruimte in het noordwesten langs de Hazelaarstraat en een deel van de zuidelijke grensmuur van het klooster. Enig andere muurresten lijken verstoord of verwijderd door latere bouwwerken. Echter zijn er ook bijna geen muren in deze zone van het kloosterdomein.

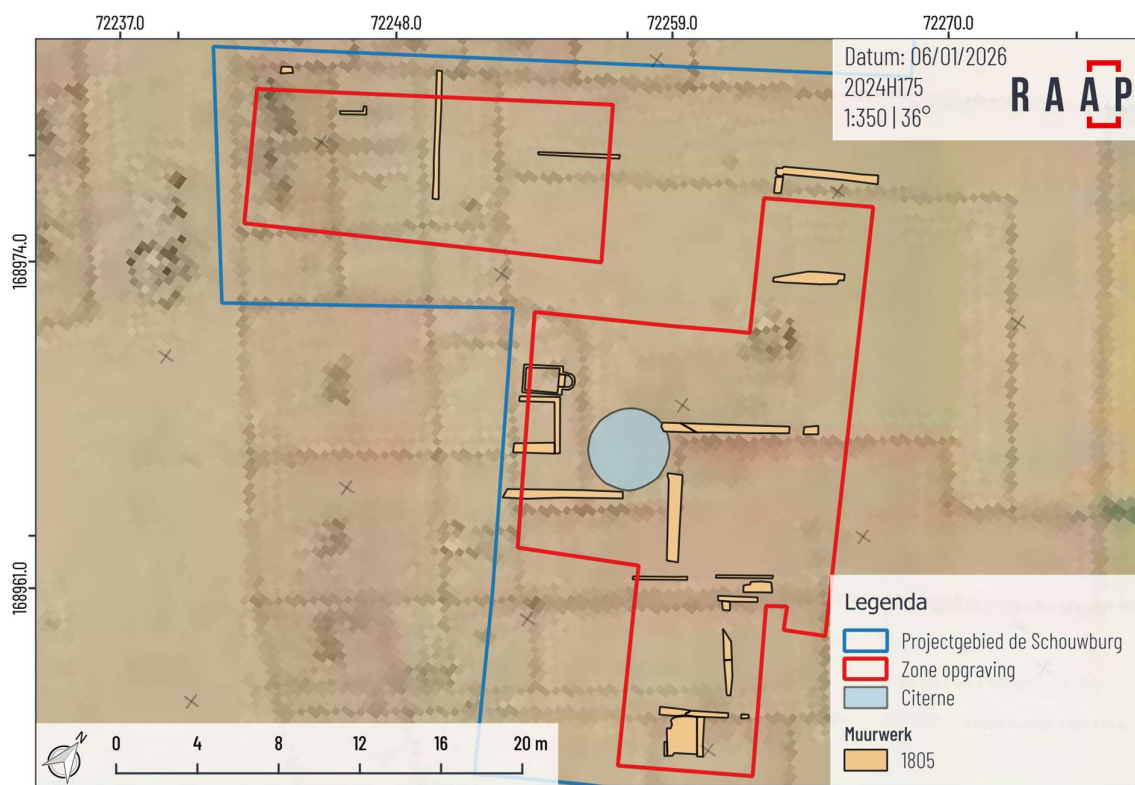
Na het afschaffen van het klooster in 1794 en het verkopen ervan in 1798 neemt de Rechtbank van Eerste Aanleg intrek in de gebouwen van het domein. In deze fase worden nieuwe gebouwen gebouwd, ruimtes uitgebreid en op bestaande muren verder gebouwd. De aangetroffen muurresten uit deze periode komen zeer goed overeen met de georeferenciede kaart van het Primitief Kadaster. De datering van de citerne van de Souffleur, tussen 1798 en 1830-1834, en de inplanting, passen perfect in het complex van de rechtbank. Vermoedelijk kan de aanleg van riolering S124 en S84 in de 3de fase van het kloosterdomein gesitueerd worden. Een groot deel van dit muurwerk wordt verstoord door 20ste-eeuws muurwerk en latere graafwerken.

Figuur 69. Het projectgebied, de opgraving en het muurwerk dat geassocieerd kan worden met de 3de kloosterfase uit 1790, geprojecteerd op de georeferenciede kaart van het Kapucijnenklooster uit 1798 (bron: STEUR, 1798).

Figuur 70. Zicht op de muur (S139) en vloer (S142) van een ruimte afgebeeld op de kaart van 1798 langs de Hazelaarstraat in het noordwesten van het plangebied.

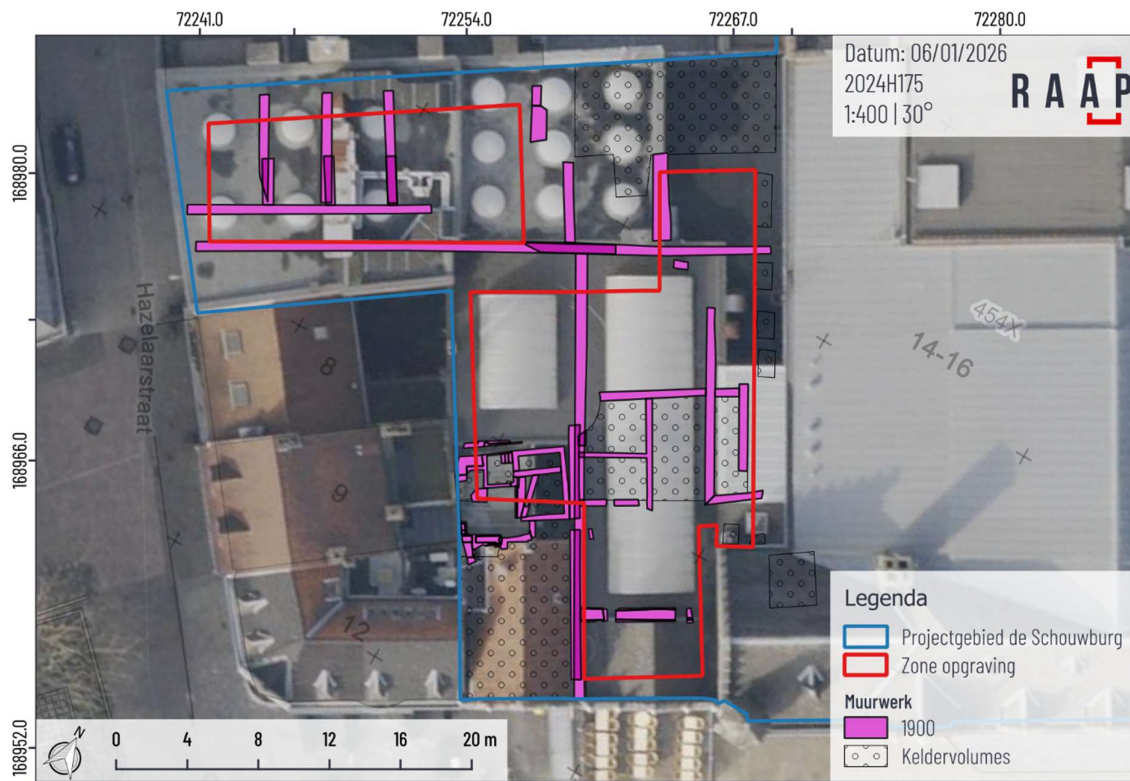
Figuur 71. Het projectgebied, de opgraving, de citerne en de 19de-eeuwse muurresten geprojecteerd op de georeferenciede kaart van het Primitief Kadaster (1830-1834) (Cierckens, 1830).

Figuur 72. Zicht op de 19de-eeuwse bakstenen structuren in het zuiden van het plangebied.

9.4 DE NIEUWSTE TIJD

Uit de nieuwste tijd dateren de muren en keldervolumes die met zekerheid na 1900 werden gebouwd. Voornamelijk in het centrum en in het noorden van het plangebied bracht dit grote verstoringen toe aan het archeologische bodemarchief.

Figuur 73. De sporen uit de 20ste eeuw en de aangetroffen keldervolumes geplot op een recente luchtfoto (AGIV, 2019).

Figuur 74. Zicht op de 20ste-eeuwse groep keldertjes met afwijkende baksteenformaat in het zuidwesten van het plangebied en op de achtergrond een grotere 20ste-eeuwse kelder langs het huidige Schouwburgplein.

10 SYNTHESE

De opgraving bracht gefragmenteerde sporen uit de late middeleeuwen aan het licht, waaronder een cultuurlaag en enkele oudere kuilen en een laag gelinkt aan de 14de-eeuwse stadsbrand. Daarnaast werden sporen en muurwerk gevonden van de Nieuwe en Nieuwste tijd en van de verschillende kloosterfases Tenslotte kon de datering van de citerne bepaald worden.

De onderzoeksvragen kunnen beantwoord worden:

- Wat is de graad van bewaring van archeologisch resten?
 - Het grootste deel van de laatmiddeleeuwse tot de 18de-eeuwse archeologie is verstoord. Dit door een historische afbraak op het einde van de 18de eeuw in functie van de bouw van een nieuw klooster alsook door recente verstoringen (kelders en funderingen) uit de 20ste eeuw. Voornamelijk de laatmiddeleeuwse sporen waren sterk versnipperd.
- Wat is de aard en datering van de verschillende sporen en structuren?
 - Het betroffen sporen uit de late middeleeuwen tot de 20ste eeuw en voornamelijk lagen, kuilen en muurwerk.
- Wat is functie en datering van de bakstenen structuren die tijdens het vooronderzoek zijn aangetroffen?
 - Wellicht betrof het een vergaarput voor voornamelijk bewoningsafval en meer specifiek haardassen. Gezien de ligging in de binnentuinen (als dan niet van het toenmalig klooster), betrof het wellicht een put in functie van het bewaren van as in functie van bemesten van de (moestuin)grond. De structuur kan gedateerd worden tussen de 17de en late 18de eeuw.
 - De datering van de citerne kon vernauwd worden tussen 1790 en 1830-1834.
- Kan de functie van de citerne meer specifiek worden bepaald op basis van een betere studie van deze structuur?
- Wat is de functie en datering van de cisterne? En behoort deze tot een bepaalde fase van het terrein (ambacht, klooster,...)?
 - De citerne werd gebruikt voor het opslaan van water. Verdere inzichten kon niet gewonnen worden. Op basis van stratigrafie en kaartmateriaal kon de citerne gerelateerd worden met het de Rechtbank van Eerste Aanleg uit het begin van de 19de eeuw.
- Met welke periode/gebruiksfase van het terrein kunnen de aangetroffen sporen en structuren worden gelinkt? Vb: buitengebied, achtererven, klooster...
 - De laatmiddeleeuwse sporen kunnen met de achtererven gelinkt worden. Een kuil met duidelijk sporen van een grote brand kan gelinkt worden met een laat-14de-eeuwse stadsbrand, die werd vastgesteld op het Schouwburgplein. Grote verstoringen uit de 18de eeuw kunnen gerelateerd worden met de afbraak en aanleg van de Kapucinessenkloosters op het einde van de 18de eeuw. Op basis van historische kaartmateriaal konden enkele muren van het klooster en van de latere 19de-eeuwse Rechtbank van Eerste Aanleg gerelateerd worden.
- Hoe kaderen de sporen zich binnen de ontwikkeling van Kortrijk?
 - De sporen passen binnen de geschiedenis van Kortrijk alsook binnen het verhaal van de opgraving op het Schouwburgplein uitgevoerd in 1994 onder leiding van Ph. Despriet.

11 BEWARING VAN HET ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

De conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het onderzoek conform de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet.

Er zijn nog geen concrete afspraken gemaakt met de eigenaar. Indien de eigenaar afstand doet van de vondsten en van het opgravingsarchief in het algemeen, dan zal na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage de overdracht van de vondsten plaatsvinden.

Hiervoor wordt het erkend Onroerend erfgoeddepot van Trezoor gecontacteerd.

Vier Linden 1

8501 Heule (Kortrijk)

België

12 BIBLIOGRAFIE

- VAN BAAL, M., PEPEMANS, J. & VERRIJCKT, J. (2022) *Archeologienota Kortrijk, Stadsschouwburg: Verslag van Resultaten*. 1075. Beerse: J. Verrijckt Archeologie & Advies. Beschikbaar op: <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/23758>.
- BELLENS, T. (2014) *Archeologisch onderzoek Brialmontomwalling. Uitbreidingstraat Antwerpen-Berchem*. Rapporten van het Stedelijk informatiecentrum archeologie en monumentenzorg 11. Antwerpen: Stad Antwerpen dienst archeologie, p. 43. Beschikbaar op: https://issuu.com/archeologieinantwerpen/docs/siam_11_uitbreidingstraat/21.
- DEBONNE, V. (2015) *Bouwen met baksteen in het graafschap Vlaanderen*. Doctoraat. KU Leuven.
- DESPRIET, P. (1994) Noodopgraving aan het Schouwburgplein in Kortrijk (W.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis*, pp. 58-59.
- DESPRIET, P. (1996) *25 jaar Kortrijkse opgravingen 1970-1995*. Kortrijk: Archeologische stichting voor Zuid-West-Vlaanderen.
- DESPRIET, PH. (1990) *2000 jaar Kortrijk*. Kortrijk.
- HANECA, K., ERVYNCK, A. & VAN STRYDONCK, M. (2019) 14C: dateren met radiokoolstof, *Handleidingen agentschap Onroerend Erfgoed*, 21. Beschikbaar op: [HAOE021-001.pdf](#).
- HASLINGSHUIS, E. J. & JANSE, H. (2005) *Bouwkundige termen. Verklarend woordenboek van de westerse architectuur- en bouwhistorie*. Leiden: Primavera Pers.
- LANNON, B. & VANBRABANT, E. (2024) *Stadsschouwburg, Schouwburgplein 14 te Kortrijk (fase 2). Verslag van Resultaten*. RAAP België Rapport 1099. Eke (Nazareth): RAAP België, p. 73.
- LANNON, B., VANBRABANT, E. & VANHOLME, N. (2024) *Stadsschouwburg, Schouwburgplein 14 te Kortrijk (fase 2). Programma van Maatregelen*. RAAP België Rapport 1099. Eke (Nazareth): RAAP België, p. 21.
- VANDEN BROUCKE, P.-J. (2012) *De stedenbouwkundige evolutie van Kortrijk: van laatmiddeleeuwse stad naar vroegmoderne vestingstad (1570-1647): een cartografische studie op basis van de kaarten van Jakob van Deventer, Pierre Le Poivre en Louis de Bersacques*. KU Leuven. Beschikbaar op: https://www.academia.edu/8682903/De_stedenbouwkundige_evolutie_van_Kortrijk_van_laاتمیددleeuwse_stad_naar_vroegmodern_e_vestingstad_1570_1647_eeن_cartografische_studie_op_basis_van_de_kaarten_van_Jakob_van_Deventer_Pierre_Le_Poivre_en_Louis_de_Bersacques.
- VINCENT, R. (2023) *Gent, Sint-Pietersnieuwstraat 47-51. Nota*.
- AGENTSCHAP DIGITAAL VLAANDEREN (2006) DHM-Vlaanderen, raster, 5m. Beschikbaar op: <https://www.vlaanderen.be/datavindplaats/catalogus/dhm-vlaanderen-raster-5-m>.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED (zonder datum) Vastgestelde archeologische zones. Brussel: Agentschap Onroerend Erfgoed. Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/3bf8fbe4-7c98-4e38-9a87-a3690fefdf0e>.
- AGIV (2019) Luchtfoto 2019.
- AGIV (2025) Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootchalig Referentiebestand (GRB). Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/7c823055-7bbf-4d62-b55e-f85c30d53162>.
- CIERCKENS, M. (1830) Kadaster. Primitieve plannen. Kortrijk, Sectie G, 'L'hotel de ville'. s.l.: Rijksarchief West-Vlaanderen. Beschikbaar op: https://search.arch.be/nl/zoeken-naar-archieven/zoekresultaat/inventaris/inleiding/eadid/BE-A0550_007345_007065_DUT/inventarisnr/I00734500706522304/level/file/scan-index/3/foto/550_0001_000_08578_000_0_0003.
- OPENSTREETMAP (2025) OpenStreetMap. Beschikbaar op: <https://www.openstreetmap.org/copyright>.

s.n. (1907) Bouwplannen van de stadsschouwburg te Kortrijk, 1907-1913. Plan der Kelderingen. Kortrijk: Rijksarchief Kortrijk.
Beschikbaar op: https://search.arch.be/en/zoeken-naar-archieven/zoekresultaat/inventaris/inleiding/eadid/BE-A0516_109052_107730_DUT/inventarisnr/I109052107730181/level/file/scan-index/-19/foto/516_0525_000_00181_000_0_0001.

STEUR, P. C. (1798) Klooster van de Kapucijnen. s.l.: Stad Kortrijk. Beschikbaar op: https://beeldbank.kortrijk.be/portal/mhttps://search.arch.be/nl/zoeken-naar-archieven/zoekresultaat/inventaris/index/beginjaar/1600/eindjaar/1700/rubriek/Z/archiefbewaarplaats/BE-A0516/eadid/BE-A0516_116157_114855_DUT/inventarisnr/I11615711485562/level/fileedia/search/fee1782359f548fbb5bbae679a77bfe8d515543206964174a4f70799651c24cds2aztv50mkz3fy5e5ptzfix17e5tdmo/details.

13 BIJLAGES

- Bijlage 1. Digitale plannen
- Bijlage 2. Sporenlijst
- Bijlage 3. Fotolijst
- Bijlage 4. Monsterlijst
- Bijlage 5. Vondstenlijst
- Bijlage 6. Rapport Natuurwetenschappelijk Onderzoek (Biax)